

Právo katolíkův

na

školy konfessionální,

a nezbytnost ze spravedlnosti plynoucí,

by jim byly národní jejich školy vráceny.

Podává

Dr. F. A. L.

V PRAZE 1890.

Tisk a náklad knihtiskárny Cyrillo-Methodějské
(V. Kotrba).

I.

Co jest škola konfessionální? Důležitost její. Právo historické Církve katolické na školy konfessionální.

Co jest konfessionální škola? Na to jest odpověď krátká: Konfessionální škola jest ta, kteráž směřuje k nábožensko-mravnímu vychování; a v níž tudíž veškeré vyučování i v předmětech jiných, nežli v katechismu, se k témuž účelu nese. Úkolem školy jest tedy, aby konfesse rodičův, tedy náboženství jejich, bylo středem veškerého školského vyučování, aby tedy předměty veškery, jímž se vyučuje ve škole, byly proniknuty náboženstvím.

Dotýkaje se školy konfessijní, mluvím, jsa katolíkem, o škole konfessijní katolické, a to přede vším o tak zvané národní. Já znám předobře důležitost, a dosah škol vysokých, škol odborných a středních, ale nad jiné vyniká škola obecná. Na školách vysokých, středních a odborných se vzdělává jedna, a to skrovná část národa, na školách obecných však se děje výchova národa celého.

Ta nejdůležitější škola, a pro každý národ dosahu nedohledného jest zajisté škola národní

(Volksschule). Toto přesvědčení, trvám, jest všeobecné. Byť i již bylo různění v náhledech politických, v náboženských, anebo v národnostních, v tom všickni bez rozdílu jsou za jedno: že jest škola národní bezměrně důležitá. Důležitost tato bije do očí. Říká se: že ten, kdo má v moci školu národní, má také v moci celou budoucnost, národ budoucí veškeren. Tuto důležitost uznala také v plné míře i strana tak zvaná národně liberální, nebo-li liberalistická strana, neboť jakmile seznala, že doba její nastala, rychle měla o to péči, aby stará konfessionální škola byla až do kořen zrušena, čili aby do školského zákonodárství plná revoluce byla zanešena. Staré zákonodárství o škole bylo také zákonem ze dne 25. května 1868 zrušeno, a na místě konfessionální školy katolíkův, škola interkonfessionální, čili vlastně bezkonfessionální uzákoněna, a to odhlasováním jenom jedné třetiny členův rakouské rady říšské, ano pouze strany německo-liberalistické, a jak za to mám, proti právům, a proti zaručené autonomii království a zemí na říšské radě zastoupených, a to naproti národům katolickým samým; neboť jest známo, s jakým odporem se školské tyto zákony potkaly, a víme předobře, s jakou násilou byly vnucovány, a také jest v dobré paměti, kterakou přísností jest bylo každé i sebe nevinnější slovo naproti nim stiháno, ať již bylo kdekoliv vysloveno, ať na kazatelně, anebo na místech veřejných, anebo dokonce i v rozhovoru privátním. Patrně tedy, kterak

liberalistická strana v Rakousku národní školu na výsost cenila, a dosah její jasně na zřeteli měla, když jednoduchým odhlasováním frakce své katolíkům na tisíce škol oderval. a školy konfessionální katolíků v bezkonfessionální proměnila, aniž by se byl ohled bral na práva katolických rodičů a národů. Nuže tedy, jestliže liberálům tak velice na tom záleželo, aby školy katolíkův urvali, a je v bezkonfessijní proměnili, záleží nám katolíkům ještě více na tom, aby národům katolickým byly urvané školy vráceny, a zajisté že máme my hojnost právních důvodův, za kterými můžeme žádati, a také žádáme, aby byly školy na základě konfesse upraveny.

Předně a především žádáme, aby nám byly katolické školy naše vráceny, poněvadž nám byly proti všemu řádu a právu odervány, neboť od věků byli jsou katolíci v nepřetržitém držení konfessionálních škol svých, ano ještě více, školy obecné jsou byly veskrze původu katolického. Jakkoli u starých národů věda a umění kvetly, přece nebylo škol pro lid obecných nižádných. Teprv křesťanská víra, kteráž nezná rozdílu mezi vznešeným a sprostým, mezi boháčem a chudákem, mezi chlebodárce a dělníkem před Bohem, a kteráž učí že podle přirozenosti jsme sobě všichni rovní, ač nikoliv podle stavu a povolání (jakož nás učí veliký apoštol), teprv křesťanská víra školy obecné zřizovati začala, nejen za tou příči-

nou, aby se v ní u vychování pokračovalo, ale také, aby se lidu potřebných vědomostí dostalo, kdežto za starých dnův privilegované kasty své vědomosti jako mystérie (tajemství) bedlivě zakrývaly. Jinak v církvi katolické. Katolická církev otevřela školy své pro všechny, žádného nevyjímajíc, a starala se bedlivě o to, aby školy ty stále se množily a rozmáhaly, a proto také ukládala biskupům a farářům a řeholím za povinnost, aby zakládali školy při kostelích svých. Tak jsou povstaly školy při klášterích, kathedrálkách a farách, ve kterých se vyučovalo netoliko náboženství, ale také věcem pro život nejpotřebnějším: čtení, psaní, a počítání. Vedle těchto obecných škol, — byly jsou také vyšší školy při klášterích, kathedrálkách, a v městech, avšak ve všech těch školách dbáno bylo netoliko vyučování, ale také vychování podle zásad sv. víry. Bylyť školy zřízeny pro děti katolické, rovně jako se chrámy stavěly pro křesťany katolické.

Byla tedy škola obdobou shromáždění ve chrámu, a obdobou rodiny v životě domácím. A taková škola, ve kteréž vychování veškeré se srovnávalo se sv. náboženstvím, slouti mohla právem školou konfessionální, a byla jí také.“ To byla škola tradiční, od předkův našich zřízená, církví vedená, chovaná a podporovaná. V Čechách se rozmohly školy i obecné i městské, i klášterské za času vlády císaře Karla IV. v míře

veliké, a podobně byla také vzdělanost veliká, jakož dobře souditi lze z knih Tomáše Štítného, a z latinských knih, kteréž tou dobou v Čechách spisovány byly. Bohužel, na sta škol vzalo za své krutým řáděním Husitův, bořením klášterů a měst, a také málo prospívati mohlo spíše utrpělo ještě více hrůzami třicetileté války. Odtud nastaly ovšem doby klidnější, a bylo-by bylo zajisté pamatováno na školy, kdyby války naproti Turkům, a napotom naproti Prušákům a jejich spojencům nebyly zuřily. Přes to vše již císařovna Maria Teresie a Josef II. velikou péči měli o školství národní, a způsobili: že aspoň v každém místě farním byla škola. Bezprostředním představeným školy byl farář, dozorcem škol ve vikariatu byl vikář, a konečně vrchním dozorcem škol v diecesi „kanovník scholastik;“ avšak všichni ti duchovní funkcionáři, školdozorci, vykonávali agendy své, jsouce posláni ode státu. Škola však sama zůstávala vezdy konfessionální.

A tak můžeme dobře říci, že až k r. 1868. čili až k školským zákonům byli katoličtí národové, a tudíž i katolická církev v držení konfessionální školy; a zajisté že nikdo nebude tvrditi, že to držení bylo v počátku svém, tedy na počátku, kde národové tito se ku křesťanství obrátili, mala fide urvané. Byloť přijato křesťanství od dotčených národův na základě víry hlásané jim blahověsty, kteří jsou byli posláni od církve katolické. Byla víra katolická přijata od národů těch se všemi články, ježto činí obsah její a tudíž také s článkem, že církev kato-

lická z Boha jest, jako jest víra z Boha, kterouž hlásá, a že ona má od Boha posláni, aby vyučovala a vychovávala národy, a tudíž že má právo i povinnost, i dítky vychovávatí podle té víry, kterouž hlásá. Toho jí ubíratí jest tolik, jako právo k existenci jí brátí. Jako má tedy katolická církev právo ku existenci své, tak má také právo k tomu i povinnost, dítky vyučovati a vychovávatí podle sv. víry, kterouž hlásati dlužno jest, a národy k tomu míti, aby život svůj podle ní zařídili.

II.

Snahy liberalistův, aby právo na školy konfessionální bylo Církvi oderváno. Bezkonfessijní paedagogium Vídeňské. Adressa biskupův k Jeho Veličenstvu císaři a králi Františku Josefovi stran téhož paedagogia. Urážlivá adressa zastupitelstva Vídeňského. Že byly obavy biskupův odůvodněny, ukazuje povolání Dittesovo na totéž paedagogium.

Právo na školu konfessionální bylo katolické Církvi urváno proti všemu řádu a proti vsí spravedlnosti, za záminkou, že prý jest nevyhnutelno, aby se přivedlo školství ku výši té, jaké prý náš věk vyžaduje. Liberálům tehdejšíím dobře posloužila tehdáž porážka naší armády u Králové Hradce, neboť dokládali, že prý porazili vojsko naše pruští učitelové, neboli také vyšší vzdělanost, kteráž se

u Prušákův nalézala pro vyučování, jakéž se udělovalo v pruských školách národních. Jest zajisté v dobré paměti, co podnikli liberalističtí otcové města Vídně touže dobou na potření školy konfessijní. Usmyslili sobě totiž přede vším zřídití paedagogium, jak řekli, vzorné, na němž by se vzdělávali kandidati učitelství bez ohledu na vyznání náboženské, tedy paedagogium bezkonfessijní, na němž by se mohli vzdělati katolíci, akatolíci, židé, t. j. na němž by mohli býti vůbec oloupeni o víru svoji. Přede vším však čelily úmysly těch, kdož byli vůdci, naproti lidu katolickému, a naproti víře katolické, a tu chtěli vychováním nevěreckých učitelův potříti, vždyť byli liberalističtí zednáři. Za tou příčinou se bedlivě ohlíželi po muži, kterýby schopen byl, zamyšlené bezkonfessijní paedagogium řídití, a učitelstvo vypěstiti podle chuti liberalisticko-zednářské. Ku veliké cti učitelstva rakouského mocnářství budiž řečeno, že bystré oko zednářských liberalů neshledalo ani jediného, kterýžby byl za schopna uznán býti mohl k účelům tak nekalým.¹⁾ Protož obrátili zrakův svých do říše německé na sever, do Gothy. Majíce voliti buďže Kehra, anebo Dittesa, volili Dittesa. Tomu tedy zaslali program bezkonfessijního paedagogia svého. Dittes však nepodepsal prostě, alebrž

¹⁾ Díím nekalým; měl bych vlastně říci darebným a nešlechetným, neboť paedagogium mělo býti zřízeno z peněz poplatníkův ponejvíce katolických na zmaření víry jejich.

přidal ihned v úvodu svých podmínek: „Nie darf der Fuss eines Geistlichen die Anstalt betreten.“ Noha kněžská nesmí nikdy vstoupiti do tohoto ústavu. A jakby byl toho nežádal, vždyť zamítl náboženství veškero jako bájku, zamítl nesmrtelnost duše, svobodnou vůli, ano i jsoucnost Boha samého.

Což divu, že proti takovým zámyslům městské rady Vídeňské, a proti takovému konání naproti vychovávání mládeže u sv. víře, podali biskupové rakouští, počtem 25 v r. 1867 adresu ku Jeho Veličenstvu císaři a apoštolskému králi našemu. Biskupové tito jsou buď všichni, anebo téměř všichni nynější dobrou již na pravdě Boží, a pevné jejich a mužné jejich se zastání za víru sv. a osvětu sv., zajisté že padlo na váhu, když jsou kladli účet z lidu sobě svěreného před soudnou stolicí svrchovaného biskupa našeho, Pána Ježíše. Budiž jim za to stálá paměť, a vděčný dík, že před trůnem nejjasnějšího panovníka neohroženě vyslovili, co by soudili o programu bezkonfessičního paedagogia, a následovně také o bezkonfessiční škole. Vznešení biskupové praví v téže adrese: „Jsou to zásady, kteréž jsou odporny náboženství i mravnosti. Škola má býti přeměněna v propagandu nevěry, a to jest věci úhlavní. K tomuto záměru má býti učitel usposoben, a (nevěru šířiti) to má býti jeho nejprzednější zásluhou. Čím drzeji by

se posmíval náboženstvím a cudné mravnosti, tím hodnějším bude shledáván, aby byl povýšen. A aby se dospělo k tomu, by hodně mnoho takovýchto nástrojů bylo, mají býti zřízeny ústavy učitelské, a tak uspořádány, a chovanci tak vedeni, aby za málo vážili všecko, což svato jest a vznešeno. Ti, jichž se týče, vědí dobře, že nelze úmyslův takových v celé říši provésti najednou; tou příčinou se nesou pouze k tomu, aby byli oprávněni, ve skutek uváděti záměry své tam, kde by kynuly poměry příznivé.“

Tak jsou mluvili tehdejší vrchní pastýřové v říši naší, a slova jejich jsou u všech katolíkův v dobré paměti. Brzké události také ukázaly, že slova biskupův měla svůj dobrý základ. Trefilať do živého, a byla horkou lázní pro tehdejší liberalistickou radu Vídeňskou, kterážto také nelenila s odpovědí svou. Dne 4. října 1867. učinil známý Granitsch s 51 společníky návrh: „aby ihned se stalo ohrazení slavné a důrazné v adresse ku Jeho Veličenstvu proti adresse biskupův.“ Granitsch, liberalistický zednář, tvrdí ve své vášnivé řeči, že prý ho při čtení adressy biskupův uchvátil hněv na výsost prudký, neboť se prý biskupové mluvíce o náboženství a mravnosti uchýlili ku zbrani nemravné, ku lži a ku pomluvě. Jiný člen otcův

města Vídně, Schrank, mluví s pohrdou o adrese těch, kteří nosí punčochy červené. Odlehčivše sobě páni liberalové svými uhlazenými, a patrně vzdělanými řečmi, a zvláště poznamenáním, že prý se dere mezi ně a Jeho Veličenstvo kus pomazaného papíru biskupův, uzavřeli skutečně adresu usmoliti, a Jeho Veličenstvu, císaři a králi podati, kterážto adresa také dne 8. října 1867 císařem pánem přijata byla. Páni autorové adresy shledali totiž, že výstražná slova biskupův čelí naproti slavné radě městské, zejména proto, že mají na zřeteli bezkonfessiijní paedagogium, kteréž mělo býti zřízeno. Tou příčinou odvažují se v adrese tvrditi, že prý snahy městské rady pouze k tomu směřují, aby zdatní učitelové byli vypěstováni, a ty snahy že doznaly v obyvatelstvu ohlasu nejživějšího, a protož že prý se adresa biskupův tím palčivěji dotkla téhož obyvatelstva, a to prý jest u příčiné, že zástupcové obce Vídeňské vzali na se úlohu, aby co nejrozhodněji odmítli obviňování se strany biskupův. Naproti vší pravdě, jakož události ihned nastoupilé každého usvědčují, a i tehdáž usvědčiti mohly, odvažují se tvrditi a jistiti, že žaloby biskupův naproti obci (vlastně naproti liberálům a zednářům) jsou nepravdivé, a obviňování jich'krivé. Pokrytecky ujišťují svého císaře a krále, že oni ovšem nikterakž za to nemají, žeby naklonil sluchu svého takovémuto na cti utržení a obviňování, zvláště anť prý obžaloby ty vycházejí od osob, kteréžby svatým úřadem svým

byly k tomu povolány, aby nedráždily ¹⁾ alebrž konejšily ; a tak prý právě svatý jich úřad jest důkazem, že obviňování zastupitelstva města Vídně nemělo východ ze svatého povolání biskupův, alebrž pouze z vášně pozemské. Oni prý, zastupitelé města Vídně, nepotřebují žádného ospravedlňování, avšak přece prý se nechtějí vyhnouti povinnosti své, aby nepodali ohrazení před trůnem Jeho Veličenstva, aby snad mlčící neklesli u vážnosti před císařem svým a králem, před občanstvem a před sebou. Čelem, můžeme říci, drzým, neostýchají se říci: „Nein, Euer Majestät! Wir wollen nicht unsere Lehrerbildungsanstalt darauf berechnen, ihre Zöglinge zur Geringschätzung alles Hohen und Heiligen einzuschulen, uns ist nichts so weit entfernt, als die Absicht, Lehrer heranzubilden, welche Religion und sittliche Scheu frech verhöhnen.“ Ne, Vaše Veličenstvo! my jsme toho daleci, učitelský svůj ústav tak zřídit, aby byli vychovanci vedeni ku zlehčování všeho vznešeného a svatého, by náboženství a mravnou cudnosť drze v posměch vzali sobě.“ Avšak v téže době dosti nepokrytě na jevo dávají svůj pravý úmysl, a svoji zášť naproti katolíkům, když bez ostychu vyznávají, že

¹⁾ Jakoby bylo povoláním biskupův ke všem rejdům liberalistickým mlčeti, a na Církvi Boží se zrady dopouštěti.

odmítají od sebe myšlenku biskupův o náboženství a mravnosti, sloučenou s katolickou věrou, a to že ji netoliko odmítají od sebe, ale že ji daleko odmítají, anť prý by to tolik znamenalo, jako stanoviti jakoby druhé konfesse neměly mravnosti do sebe ¹⁾. Otcové města Vídně obcházejí tuto právě věc tu, o niž šlo, neboť se ohražují biskupové naproti učitelskému ústavu bezkonfessiijnímu, a nečiní nižádné zmínky o konfessích akatolíkův, a tudíž také nečiní nižádného srovnání mravnosti pěstované na základě katolické víry, anebo na základě poznání akatolíkův. A ježto biskupové mluví pouze proti bezkonfessiijnímu vedení a ukazují, že by na půdě takové nebyla možná mravnost náboženská, pomlčují doprosta otcové města Vídně o této pravdě zajisté každému člověku soudnému ihned přístupné, a dovolávají se toho, jak prý jsou oni starostliví a dobří otcové, a že by pro tuto svoji vlastnost nikdy se toho nedopustili: aby svoji

¹⁾ Já neumím říci, mnoho-li bylo tehdáž v zastupitelstvu císařského a sídelního města Vídně židů, akatolíků, liberálů, zednářův, plnokrevných nevěrcův, a kolik katolíkův. A však ti, kdož jsouce katolíky k takovému to chvástání přisvědčili, zapomenuli, že netečnost ku víře víře sv. jest o sobě již hříšna, ano že jest téměř plnou nevěrou. Znění původní jest toto: „Wohl müssen wir jenen unseligen Gedanken der bischöflichen Adresse, welche den Begriff von Religion und Sittlichkeit ausschliesslich mit dem Katholicismus verbindet, weit von uns weisen; denn das hiesse alle andern Confessionen als der Sittlichkeit entbehrend, mithin als unsittlich, brandmarken.“

vlastní existenci, své dítky své blaho, svoji budoucnost svěřovali učitelům, kteří by prosti byli náboženství a mravnosti, a kteří by je učinili nezbedami, ku veliké jejich žalosti, škodě a hanbě! Odtud prý jde, že žaloba biskupův nemá zdravého základu, a že mohla ona východiště své míti pouze ze slepé nenávisti mužův, kteří jsou bez rodiny ve svém jáství zakrněli, a tak prý žaloba tato nena-
lezne víry u nikoho, kdožby byl úsudku jasného. Na důkaz tohoto svého tvrzení žádají na císaři a králi, aby ráčil prohlédnouti program ústavu, kterak prý na každém vyhledávají, aby předložil výkaz, že jest vyučován v náboženství své konfesse, na ústavu samém že podlehají chovanci přísné kázni a t. d. Otcové města Vídně vykládají Jeho Veličenstvu: že prý program jejich ústavu vyučovací jest programem vědění, kteréž prý není na žádném vyznání závislé¹⁾. Věda prý nesnese toho, aby byla smíchána otázkami náboženskými, kteréžto jsou úhonou její ceny, nad to by prý bylo v Rakousku nebezpečenstvím velikým, takového cosi dopustiti. Otcové města mluví tuto, jakoby zamy-

¹⁾ Toto moudré navržení slavného zastupitelstva Vídeňského má za podklad liberalisticko-zednářskou důmněnkou: že všechna náboženství jsou na stejno pravdivá, a na stejno křivá, že v žádném pravdy není. Nebo stanoviti, že věda není na náboženství vůbec závislá, jest tolik jako říci: že obsahuje náboženství do sebe vůbec samé lži, a že jest náboženství vůbec pouhou smyšlénkou. Ku cti tehdejšího zastupitelstva věrme, že nevšichni prohlédli této fráze zednářské.

šlené jejich paedagogium mělo býti vlastně nějakou akademií věd, a nikoliv ústavem ku vyučování a vychování budoucích pěstitelů mládeže, ačkoliv i tu by nebylo pravdou, že věda jest naprosto nezávislá na náboženství. Aby sebe před trůnem Jeho Veličenstva očistili, a ukázali, že je při zřizování ústavu pro budoucí učitele vede přede vším jejich patriotismus, jejich starostlivost a péče o jistotu a bezpečnost monarchie; předstírají sklíčenému mocnáři nešťastnou válku naproti Prušákům v r. 1866. jako by byli vítězství dobyli učitelové bezkonfessišní, anebo žáci na školách bezvěreckých vycepovaní, kdežto těm pokryteckým otcům předobře známo bylo, že jest 80% škol v Prusku konfessičních, a jenom skrovná menšina simultanních, a ačkoliv předobře věděli, že u Králové Hradce nevítězila věda, ale hojnější voje, a výtečnější zbraň. Může se tedy plným právem říci: že ti, kdož o podání adresy takové ku Jeho Veličenstvu císaři a králi usilovali, vědomé lži se dopouštěli, jakož nepravdu pověděli, že by pouhá věda bez víry, a liberalistické vychování bylo spojidlem národův, neboť jest všemu světu známo, že liberalismus drobí společnost veškeru na pouhá individua, že jest sobecký a národům a všem dobrým křesťanským řádům nepřátelský.

Tak jsou tedy starostliví otcové města Vídně pohanili biskupy a v nich ovšem také katolické národy, a pokrytecky tvrdíce, že by jim ani ve snách na mysl nevstoupilo, aby pěstováním učitelů

na paedagogiu bezvěreckém chtěli náboženství poškozovati, praví, že jim jde pouze o vědu, a aby vědou se obrnili synové jejich za časů pokojných i válečných ku zdaru vlasti i národů.

Že sobě lidé tito lhavě vedli před trůnem nejjasnějšího mocnáře, a že pokrytě tvrdili, jakoby jim šlo, jako biskupům, ano ještě více než biskupům, velice velmi o nábožensko-mravné vychování, dokázali sami jednáním svým, a usvědčili každého, kdož viděti chtěl, povoláním Dittesa za ředitele svého bezkonfessního ústavu učitelského, člověka to bezě vší víry. A oni ho povolali, vědouce, že nemá nižádného náboženství, a že jest krutý nepřítel přede vším katolického náboženství, náboženství toho, k němuž se hlásí nejjasnější mocnář náš, a nesmírná většina národů rakouských, kterakž tedy mohlo býti pravdou, čehož se odvážili císaři a králi svému říci: že prý oni dbali jsou nábožensko-mravního vychování mládeže, ustavující ústav učitelský beze vší konfesse. Oni předběhli, že Dittes jest fanatický nenávistník veškeré konfesse, a přede vším té katolické, jak tedy mohli a směli vůči své adrese ku šlechtnému mocnáři našemu právě toho cizáka a nevěrce za ředitele paedagogia volati, o němž jim známo bylo, že je navštěvovati budou ponejvíce synové katolických rodičů, a že právě synové tito budou určeni k tomu, aby na školách národních zastupovali katolické rodiče u vychování dítek jejich, kterakž tedy mohlo býti pravdou, že svým paed-

gogiem nechtějí býti úhonou nábožensko-mravního vychování? Přes to přese všechno stalo se bezvěrecké paedagogium skutkem, ač ministr Hasner v debatě o školském zákoně ze dne 31. května 1868 tvrdil: „Učitel nemůže býti za schopna uznán ku vyučování, jestliže náboženské vyznání jeho se liší od vyznání zákonitě ustanoveného učitele náboženství,“ a tudíž byť i nepřímou uznal, že nemá býti ústav učitelský tak zřízen, aby budoucí učitele o víru olupoval.

Budiž dovoleno připojiti ještě na důkaz, jakého nenávistníka všeho vyznání náboženského zastupitelstvo města Vídně na své bezvěrecké paedagogium povolalo, slova, kteréž Dittes dne 28. dubna v roce 1874 na říšské radě u příležitosti zákona o řeholích promluvil. Cizácký tento člověk, domnívaje se, že vězí již všichni národové v Rakousku v pazourech nevěry, takto pravil: „Kdyby se ony (kláštery) nestaraly o věci tohoto světa, a se uspokojily ochranou nebeskou, kteráž prý mocnější jest, nežli ta světská, a dary nebeskými, kteréž prý jsou důležitější nežli dary pozemské, neměl by parlament příčinu zmiňovati se o nich, a ony by se mohly vyhnouti všem sporům, když by na nebesa se odstěhovaly. Tak bychom nebyli sobě závadou, ani nyní, ani v budoucnosti. Já se své strany slibuji,

(dokládá tento sprosták, a materialistický surovec) že jestliže mne cesta povede ku bráně nebeské, zajisté nejprve tam pohlednu, zdali by tam bylo mnoho mnichů v a popů v, a jestliže by tomu tak bylo, čehož nikterak nepředpokládám (veselost), tož bych ihned se obrátil, a následovně raději k ďáblu šel, nežli bych byt jen s jedním mnichem v nebi zůstat měl. ¹⁾)

Působení Dittesovo bylo také, zcela podle děsné nevěry jeho, takové, že i liberalistická rada města Vídně nad ním trnula a žasla, a konečně nucena byla dáti jej dne 12. července 1882 do výslužby. Bylo to pozdě, ovoce zasévané po několik let, přinášelo ovoce; a Dittes sám podle pravdy vyřkl, jsa přinucen s hanbou odstoupiti: „Příliš pozdě! Jestliže moji odpůrci radost z toho mají, že dosáhli, čeho sobě drahně žádali, pravím jim: Příliš pozdě! Vy nejste s to odčiniti, co jsem vykonal. Ať rozhodne budoucnost, která setba bude míti silnější vzrůst, zdali ta vaše, čili ta moje. To jisto jest, že na půdě, kterouž já

¹⁾ Tak sobě vedl Dittes, a já jsem se nedočetl, že by byl Dittes byl volán pro svou rustikální surovost ku pořádku, když tento hanebný a uličnický kousek vyvedl; avšak není divu: tehdáž byl lidožravý liberalismus na vrcholi své moci, a v rukou jeho úpěla sv. víra naše.

v z d ě l á v a l, v á š k o u k o l (to jest náboženské vychování), d o p r o s t a v y k o ř e n ě n j e s t, a n i k d y v í c e s e d a ř i t i n e b u d e.“

III.

Školské zákony z r. 1868 v Rakousku. Jejich povaha. Nesrovnává se s pravdou, že by bezkonfessijsní školy proto byly zavedeny, jelikož toho žádal vzrůst vzdělanosti, neboť katolická víra a pravá věda nejsou sobě na odpor. Církev hájí svobodu vědy. Liberalismus však svobodu její potírá.

Takový byl Dittes, a jest jím až na tento den, ¹⁾ a tohoto tak zvaného paedagoga směla tehdáž beze všeho rada města Vídně na svůj bezkonfessijsní ústav povolati. a vláda ničeho nečinila, aby řádění jeho ihned přítrž učinila, jakmile se bylo v celém svém cynismu objevilo. Toto všecko bylo patrným znamením, že se smí liberalisticko-zednářská strana v Rakousku pokusiti o to, aby pro celou říši bezkonfessijsní školský zákon vydala, neboť jestliže tehdejší dobou pranic se nenamítalo se strany kompetentní naproti tomu, aby se usta-

¹⁾ Před nedávnem byl tentýž Dittes na schůzce učitelův v Berlíně a tam rádil naproti náboženské škole způsobem takovým, že se i liberalističtí učitelé zaň styděli, a proti němu protestovati museli.

вило paedagogium s programem bezkonfessiijním, jestliže ničehož se nemělo proti tomu, aby zjevný neznaboh dotčené paedagogium řídil: pak zajisté bylo na jevu, že školskému zákonodárství bezkonfessiijnímu nic nebude z této strany v odpor kladeno. Neboť pakli vláda nepřímou uznala, že bezvěrecké paedagogium se zjevným neznabochem v čele není na úkor ani monarchii, ani národu, cožby bylo mohlo vaditi, aby byly v celé říši bezkonfessiijní školy zavedeny na místo národních katolických škol?

Můžeme tedy dobře říci: že bezkonfessiijní učitelský ústav ve Vídni s neznabochem Dittesem v čele byl jako předsíní ku zavedení školy bezkonfessiijní v říši celé. Když liberalistická vláda a její přívrženci shledali, a to ku své veliké radosti, že se podařilo zřídití paedagogium bezvěrecké, přiložili ruku ihned k dílu svému, urvali katolickým národům, a církvi katolické její školy národní. Vždyť jsou to byly zbytky škol, kteréž ještě pozůstaly Církvi Boží, když jí byly urvány zaslepenými vládami vysoké a střední školy, na kterýchž vliv její téměř na dobro byl odčiněn. Liberálové vidouce blížiti se čas svůj, jednali podle programu zednářského. Na universitách a na školách středních vládla již tak zvaná nezávislá věda, čili vlastně svévole, vydávati hypotese nedokázané za skutečný výsledek vědy, a tyto důsledky, kteréž neměly více pravdy do sebe a míti nemohly, nežli hypotese, na nížto spoléhaly, vyhlašovali za skutečnou a neomylnou pravdu, nezávislou na člancích naší svaté dů-

kazy nezvratnými osvědčené víry, a tak tuto víru Církve Boží nůhama šlapati: teď zbývalo ještě, aby v těchto věcech přidána byla Církvi Boží koruna trnová. A té se jí mělo dostati školským zákonem, již od roku 1848 od zednářů, a jich liberalistických pomahačů, dožádáným. Jest známo, a liberalističtí zednáři se dnes tím netají více, že všechny politické převraty, počínající od revoluce francouzské z r. 1789, byly jsou od nich připravovány. Oni se netají tím, že jest jejich dílem krvavá revoluce z r. 1789, a vražda Ludvíka XVI., vražda Gustava, krále Švédského, vražda předsedy Garcia Moreny, oni se netají dnes, že jest dílem jejich všecko, cožkoliv bylo podniknuto na vykořenění křesťanství, ač dříve pečlivě zakrývali, že by snahy zednářů jinam směřovaly, leč jen k humanitě (lidskosti) a nikoliv k politice, anebo dokonce ku vzpourám a k revolucím. Tak také v tomto roce. Čtemeť ve „Vaterlandu“ ze dne 13. března 1890 č. 71. tyto věci: „Před několika dny dávali zednáři (v Římě) veliký banket. Imužové vlády byli přítomní. Vel mistr, žid Adriani, předsedal, a v řeči své bez obalu uznal, že nejnovější zákony italské (na potlačení papežství, a katolické církve) jsou dílem lože zednářů v. Drzý židák tento ohlašuje zjevně, že jest italský král vlastně nullou, ne on, ale zjevní nepřátelé trůnu a oltáře že v Italii vládnou; a ne

parlament že dává zákony, ale oligarchické lóže zednářův. A jako v Italii a ve Francii působí zednáři a jejich otročtí pomahačové, liberálové na povalení trůnův a oltářův: tak se dělo jinde, a děje se i nyní. Zednáři doufali, že se jim podaří násilím a pronásledováním udáviti nenáviděné křesťanské řády, a křesťanskou víru, na níž tyto spoléhají; avšak neměli na paměti, že tím způsobem již v dávném věku soptili naproti víře svaté tyranstí císařové pohanští, a tyranii svojí ničehož nevyřídili, anť se stala krev mučenníkův semenem křesťanův, jak dí kněz africký Tertullian (*sanguis Martyrum semen Christianorum*). Užívali k násilnostem svým zednáři revoluc vůbec, a zejména té z r. 1848., avšak vidouce, že násilné dávení křesťanství nevede k žádnému cíli, vynalezli něco ďábelštějšího nežli ti nejsurovější a nejukrutnější pohané; ustanoviliť se na tom: školou zardousiti sv. víru, a ji ihned dítkám urvati z nevinných srdcí jejich. S touto svojí snahou se také netajili. Velmistr zednářův známý Bluntschli vyslovil toto, více jak před třiceti léty zřejmě: že, poněvadž zednářům se nepodařilo v r. 1848 překonati křesťanství násilou, že vykonají úlohu svou školou. A věru všichni ti, kdož pozorují život politický od roku 1848., zajisté že musí přisvědčiti, že lóže zednářské v těsné spojbě s liberály vykonaly od téhož roku dílo, nad nímž žasnouti musíme. Ve Francii a v Belgii zavedly

školy bezbožecké ¹⁾, a hotoví se po celém světě, možno-li, takto učiniti. Činí tak přímo naproti Spasiteli, který přede vším dítky k sobě volal: „Nechtež dítek, přijít ke mně, a nebraňte jim; neboť takových jest království Boží.“ Mark. 10, 14., a tak ukojují svou nenávisť i naproti osobě Páně, i naproti dílu jeho, odvrátiti od něho usilující záhy dítky, kteréž miluje, a jež k sobě žve. Z této nenávisti zednářův, a jejich pomáhačův, liberalů, má východiště moderní zákonodárství školské po celém širém světě.

Známku tuto mají také školské zákony z roku 1868. Předsíní k nim, jak řečeno bylo, jest Vídeňské bezkonfesijní paedagogium. Podle programu těch zákonův, nebo spíše podle slov těchže zákonův není náboženství vyloučeno ze škol národních, právě naopak, nejenom že jest dovoleno vyučovati v náboženství, alebrž jest i přikázáno, ano celé vychování na školách národních má býti podle znění těchže zákonův mravně náboženské. Náboženství se staví v čelo celého vyučování, zaujímá také prvé místo v programu a na vysvědčeních. Avšak toto všecko směřuje pouze

¹⁾ Nyní jsou ovšem tamtéž po velikých bojích školy konfesijní zavedeny. Ve Francii katolíci sobě vydržují na svůj groš konfesijní školy, ač z krvavých mozolů musejí školskou daň odváděti na školy, jichž děti jejich ne navštěvují, a kteréž jsou vlastně morovinou nevěry, a nikoliv zdrojem osvěty.

k tomu, aby se zakryl všechen směr školského vychování, aby se mohlo říci rozhodujícím kruhům, že by na pravdě nebylo, jakoby vychování na školách národních bylo bezbožecké, a aby se mohlo katolickým národům předstírat: že náboženství jejich jest na školách dobře opatřeno. Avšak vizme znění školských zákonův a pravý smysl jejich: V § 1. školského zákona ze dne 14. května 1869 a od 2. máje 1883 čteme ovšem: „že úlohou školy národní jest, dítky mravně nábožensky vychovávat;“ avšak slova ta jsou a budou pouhou frází a pouhou škraboškou, a budou jí, dokavad nebude až do základu změněn § 2. zákona ze dne 25. máje 1868,¹⁾ podle kterého jest veškero vyučování o předmětech školských nezávislé na konfessi, nebo-li na vyznání náboženském, nebo na vlivu náboženském.

Musíme zde zvláště dotknouti, že zákonem tím byly katolické církvi školy až do této chvíle konfesionální, odervány a v bezbožecké proměněny, a že výrokem, žeby vyučování u veškerých předmětech nezávislé bylo na konfessi, jest uzákoněno; že vyučování na školách národních, až po tuto chvíli katolických, u všech předmětech školských jest nezávislé na vyznání katolickém. Abychom však náležitě sobě domyslití dovedli, co v sobě tato naprostá nezávislost na vyznání náboženském

¹⁾ Odstavec II. v něm takto zní: „Der Unterricht in den übrigen Lehrgegenständen in diesen Schulen ist unabhängig von dem Einflusse jeder Kirche oder Religionsgesellschaft.“

zavírá, představme sobě katolického kněze vyučujícího podle svého povolání a povinnosti sv. víře ve škole. On vypravuje dětem, že Bůh všecky věci na počátku, tedy nikoliv od věčnosti, stvořil, a z toho vyvodí, že jest Bůh svrchovaný Pán náš, v nějž netoliko máme věřiti, ale i jemu se klaněti a přikázání jeho poslouchati: a hle po něm nastoupí vyučování vědecké pana učitele podle vzoru Dittesova. Může to býti po případě sotva dvacetiletý hoch, nafoukaný a hrdý pro své domnělé vědomosti, a pro povolání své, o němž se na ústavě učitelském řeklo, že jest ono nade všecko povolání, jemužto ve státu prý není rovného.¹⁾ Tenť tedy, dobře maje v paměti, že jest podle XVII. § základních zákonů věda svobodna a její učení svobodné, tedy zcela volné, nezávislé a ke všemu jsa pln vědomí o své nezávislosti u vyučování dle § 2. zákona ze dne 25. května 1868., počne vyučovati o původu všeho, což jest. Řeklo se jemu na školách, kterými proběhl, že hmota je věčna, prvky že jsou věčné, že podle Darvina a jiných vědeckých velikánů, všecko se vyvíjelo poznenáhla

¹⁾ Na schůzi učitelův v Galgoči, v Nitranském komitátu pozdravil jeden z učitelů takto přítomných: „Vida vás, pozdravuji vás, kteřížto jako Prometheové duchovně lidi tvoříte! Vy stvořujete lidi poznovu; kdo však člověka stvořuje, ten jest Bůh, národní učitel jest tedy bohem Ano národ jest bohem, národní učitel jest také bohem a pravý bůh jest nejvyšším bohem. To jest moje vyznání víry, to moje trojice, kteréž se klaním.“

a to pouze a jediné ze hmoty, následovně že mezi hmotou a bylinou, mezi bylinou a zvířetem a mezi zvířetem a člověkem není vlastně nižádného podstatného rozdílu, důsledně že není zapotřebí Boha k tomu, abychom vyložiti mohli původ všeho toho, což jest, tudíž že není Boha osobného a Stvořitele všech věcí. Této křivé vědy má hoch takový plnou hlavu, což divu pak, že beze všeho dí zřejmě, a nebo zakrytě, že ty všecky věci, které katecheta vyprávěl, jsou pouhou báchorkou, a to neomylnou vědou dávno již odbytou a odsouzenou. A co by také mohlo vaditi mladistvému učitelovi, anebo komukoliv, jemuž svěřeno jest po zákonu školském vyučování, ať tentýž zákon tak zvané vědě dává náboženství veškeru na pospas a v plen právě tím, že jest vyučování nezávislé na vyznání náboženském? V zákoně nečteme, že by pouze jen to mělo býti za skutečný důsledek vědy považováno, což bylo se všech stran za vědu skutečnou a opravdivou dokázáno, a tak může se dobře státi, že drží učitel mnohé věci za skutečnou vědu, čehož se byl dočetl v Darwinovi, Haeckelovi, anebo ve spisech jiných materialismem a atheismem protkaných, a což jest vlastně pouhou hypothesou, aneb spíše báchorkou z Tisíc a jedné noci, nežli vědou, jako jsou důmněnky o plození bezmatečném, o stáří naší země millionovém, bimillionovém, aneb trimillionovém, anebo dokonce o takovémto stáří člověčenstva. Důmněnky takové se čtou ovšem velmi lehce, neb jsou to báchory lidí, kteří ztra-

tivše víru otcův svých, a matek svých chtějí míti stůj co stůj nějakou omluvu pro svoji nevěru; a nebo kteří hnusným a nemravným životem v nenávisť jsou vzali náboženství, kteréžto jim hrozí Bohem, života nešlechtného mstitelem. A to všecko tím snáze k cíli přivádějí lidé tito při těch, kteří ovšem nabyli na paedagogiích vzdělání, ale nikoliv dokonalého, a k tomu ještě na základě takových knih, které do sebe mají náhledy, jež se nesnášejí s nižádným náboženstvím.

Což divu, že mnozí učitelé nejenom tuší odpor, ku kterému směřuje školský zákon stanovením, že jest vyučování na školách nezávislé na vyznání náboženském, alebrž o něm i vědí, ano také neotálejí veřejně a zjevně vysloviti, že prý se náboženství (zde především katolické) nesnáší se školským vyučováním. Slyšme jenom, co dí učitel Karel Huber na schůzi učitelův z Dolního Rakouska ze dne 5. října 1885 v Mistelbachu, když byl poznamenal, žeby učitelé sobě přáli v míru žíti s duchovními, ale to prý možno není: „Učitel vyučuje začátkům moderní vědy, duchovní však středověké scholastice,¹⁾ učitel vyučuje boji za život (lehrt den Kampf ums Dasein), kněz

¹⁾ Chtěl bych na to umříti, že pan učitel Huber ani jedné knihy některého filosofa anebo theologa školastika nečetl, snad ani neviděl, a přece se odvažuje takového srovnání užívat. Než to vše děje se za vedení liberalisticko-židovských listů, kteréž podobné drzosti užívají.

v š a k u č í, p o ž í v a t i r a d o s t í n e b e s k ý c h. Jestliž mezeru nepřekonatelnou mezi dvěma těmi faktory výchovnými. My (t. j. páni učitelé) nemůžeme nazpět, my musíme vědět vyučovat, jak jí osvěta podává.“ Dotčený pan učitel ovšem neřekl, co by vlastně mínil tou osvětou, avšak srovnáme-li jeho výrok s četnými vyjádřeními velmistra liberalistických učitelů Dittesa, a se slovy, jež pronesli liberální učitelové němečtí i čeští, přesvědčíme se na zbytek, že osvěta, kterouž liberální učitelstvo hlásá, není osvětou a civilisací křesťanskou, alebrž osvětou protikřesťanskou, ano bezbožeckou, osvětou to skutečně a v pravdě křesťanské víře, křesťanským řádům a křesťanským národům na dobro odpornou, osvětou to, s kterouž se katolická Církev a katolická víra nikdy nemůže a nesmí usmířiti (vždyť pak se s takovouto osvětou nedá sjednati náboženství nižádné). Či jakby možno bylo, aby katolická víra a katolická Církev se sjednala s tak zvanou moderní osvětou, kterážto nepřijímá žádného zjevení Božího, ani přirozeného ani nadpřirozeného, žádného Stvořitele ani Spasitele, kterážto zapírá nesmrtelnost duše, a zahání, odpírajíc člověku obraz věčného Boha a nesmrtelnost, člověctvo veškero do stáda dobytčího? Kdyby se katolická Církev a katolická víra usmířila s moderní osvětou, čili abychom povahu její lépe naznačili, osvětou atheistickou, pakby sama sobě vysvědčení dala, že není z Boha, že není tím, zač

se vydává, že není na pravdě založena. Kdyby tak učinila Církev katolická a víra katolická, pak by tím vyznala, že jest to skutečně a opravdu důsledkem vědy, tvrditi: žeby hmota byla věčna, že se život rostlinný a živočišný postupem nekonečných věkův sám ze sebe vyvíjel, že jest pravdou, že mezi člověkem a zvířetem není nižádného podstatného rozdílu, že jest člověčenstvo pouhým dobytčím, ale civilisovaným stádem, že duše lidská umírá jako ta hovadská zároveň s tělem, že není žádné svobodné vůle, a následovně nižádného podstatného rozdílu mezi tím, což jest dobré a což jest zlé, anť důsledně podle materialismu vše se děje fysickou nezbytností, a tak nižádný člověk nemůže býti zodpověděn za skutky, jež byl učinil. Kdyby se Církev katolická usmířila s takovouto moderní osvětou, musela by se své strany připustiti, že není žádného spravedlivého, vševědoucího Boha, že žádný se nemá co báti hněvu jeho aniž trestu jeho; ale na takovémto základě musela by Církev katolická souhlasiti s těmi, kteří trvajíce na tom, že po tomto životě pozemském není žádného budoucího a věčného, praví, že každý má právo a to nezadatelné ku blaženosti pozemské; a věru jakým právem by mohla Církev toto právo ku blaženosti pozemské v pochybu bráti, ježto v srdci každého člověka jest přistvořená touha po blaženosti, a to dokonalé a trvalé? Jakým právem by směla Církev odpírati tohoto práva jednoho každého člověka ať jest kdokoliv, žid anebo křesťan, pohan

anebo mohamedán, bohatý bursovník, anebo chudý dělník, anebo ten neb onen trhan, aby zde na světě všemi prostředky hleděl tohoto blahoslavenství na zemi dosíci, zrovna tak, jakož to činiti v obyčeji mají páni liberálové, kteří Boha na zasloužený odpočinek strčili. a podle svého dogmaticko-liberálního názoru kladouce blaženost pouze a jedině v pozemský tento život prostředků k tomu se domáhali i zločinných. A kdožby neshledával a jasně neviděl, žeby touto cestou byl ohrožen netoliko statek a jmění jednotlivců, ale i veškeren život rodinný, veškerá společnost lidská, a nejenom že by z kořene vyvráceny byly křesťanské řády, alebrž veškeren řád, kterýmby možno bylo aspoň poněkud po lidsku žíti; bylt by to stav ne snad pouze barbarismu, alebrž skutečné bestiality, ne snad pouze stav plný surovosti alebrž skutečné opravdivé zvířeckosti. Tím by ovšem v konečný soulad byl uveden doktrinařský liberalismus, recte atheismus (bezbožectví) v theorii s pozemským životem ve skutečnosti, avšak já pochybuji velice velmi, žeby ti liberalističtí mužové, a ti bezbožci, kteří v bujnosti své a v hojnosti zločinným působením svým bezbožectví šíří v lidu, se uspokojili s takovouto s atheismem zcela se shodující praxí. Nuže tedy: Jest možná, aby katolická Církev usmířiti se mohla s moderní tak zvanou osvětou, s liberalistickou tak zvanou vědou a s bezbožeckou civilisací souhlasiti v theorii, kterouž jedenkaždý člověk soudný, ne-

ní-li již plným a dokonaným darebou, zavrhnouti musí v praxi?

Ano dotčený pan učitel Karel Huber soudil dobře, pravě, že jest mezi náboženstvím, a tak zvanou, ale **pouze domnělou vědou** liberalisticko-atheistickou, nepřekonatelná mezera a že se nedají nijakž srovnati tyto dvě protivy. Ano dobře soudil dotčený nevěrecký pan učitel, neboť jako voda se nedá až na věky spojití s ohněm, tak také ne bezbožectví s náboženstvím a škola atheistická se školou konfesionální. To jsou věci, kteréž jsou tak jasny, že není možná se nepřesvědčiti, že v školství našem, jak je ustavil liberalistický zákon školský, jest odpor do očí bijící. Na základě, že škola atheistická moderní, jejížto vyučování jest plně nezávislé na konfessi náboženské, usnesla se všeobecná schůze učitelská v roku 1872 ve Vídni na následující adrese: „V uvážení, že vyučování konfesionelní v náboženství na člancích (Dogmen) spoléhá, jejichžto obsah často jest v křiklavém odporu netoliko s vědami přírodními, ale brž i s praktickými požadavky každodenního života, vyslovuje se pátá všeobecná schůze rakouského učitelstva (der fünfte allgemeine österreichische Lehrertag) z důvodův paedagogických naproti tomu, aby se vyučovalo na škole národní konfesionel-

ní m u n á b o ž e n s t v í.“¹⁾ Jelikož se na dotčené schůzi nižádný z přítomných učitelů neozval na-proti této všem právům katolických národův odporující větě, musíme aspoň v theorii za to míti, že všichni vyslovili, že z paedagogických příčin jest nezbytno, aby bylo katolické náboženství ze škol vyhozeno.

Řeči podobné nejsou nic jiného, leč pouhé opakování toho, což Dittes na svém paedagogiu přednášel, a také i veřejně vysloviti se nestyděl. Slyšme jenom, co vyřkl na všeobecné schůzi učitelů ve Vídni v červnu 1870. „Theologie se nedá s paedagogikou ve shodu uvésti, vyrovnání jest doprosta nemožno. Soustavy theologické spoléhají na zásadách, kteréž nejsou ze zkušenosti, kteréž nemohou býti po vědecku dokázány, poněvadž jich nelze dokázati, jako: učení o dědičném hříchu, o ospravedlnění, o zjevení, o inspiraci, o Trojici, o zázracích, o andělech a o ďáblích. Nauky tyto nemají nižádného oprávnění v principu anthropologickém, kterýžto zbudován jest na vědě přírodní, na zkušenosti.

¹⁾ Tito stateční učitelé tedy již i vyučování v náboženství chtějí ze školy vyhostiti, jelikož není naše sv. víra prý (podle těchto světloňošů) v souzvuku s vědou! A naše katolické děti mají býti nuceny, aby chodily na vyučování k takovýmto zlobohům! Má k tomu stát právo?

nosti a na rozumu. Jestliže by nám takovéto nedokázané a nedokázatelné věty chtěli vnutiti jako základ vychování, museli bychom se protitomu ohraditi.“ Tak vůdce liberalistických učitelů „Dittes“, a i tu jsem se nedočetl, aby byl, byť i jen jeden z učitelův se byl ohradil naproti tvrzení jeho, že se nedá nijakž ve smír uvésti vyučování školské s nábožensko mravním vychováním, anebo ještě spíše s vychováním na základě katolických článků víry; neboť se jedná o Církev katolickou a o katolickou víru; o katolické děti se jedná, jež chce atheistický liberalismus o sv. víru oloupiti a z nich nevěrecké plemena vychovávat.

Snášíme se tedy s Dittesem, a se všemi jeho souspřeženci, liberalními učiteli v tom, jakož svrchu jsme pověděli, že mezi moderní atheistickou vědou, a mezi katolickou věrou není žádného smíru, a nebude a býti nemůže až do skonání světa. Avšak že by bylo skutečného sporu mezi vědou a katolickou vírou, ovšem mezi vědou skutečnou a mezi správně pojatými články víry katolické církve; tomu vezdy odpírali katoličtí učenci, kteří se u vědění zajisté při nejmenším atheistickým veličinám aspoň vyrovnají; odpírala tomu vezdy katolická Církev. Od starodávna byla pravda přijata a

v středověku veřejně prohlášena: že není možná, aby bylo něco pravdivo podle filosofie, cožby bylo křivo podle theologie; anebo, žeby bylo něco pravdivo podle theologie, což by bylo křivo podle filosofie. Pravá víra a pravá věda nemohou nikdy sobě skutečně a v pravdě odpírat. A to bylo a jest u příčině, proč se katolická víra neobávala k osvětě vésti národy a ku civilisaci. Za její autoritou byly zřizovány školy farní, klášterské a kathedrální, za její autoritou byly zřizovány školy vysoké a výsadami nemalými obmnyšlovány, veškera téměř věda měla zástupce své mezi kněžími; Církev katolická to byla, kteráž ku pěstování věd vybízela a také hojnou odměnou a podporou učené muže k tomu měla, aby u svém díle neustávali. Církev katolická netoliko slovy, ale také skutky svými za mnohá století osvědčovala, že mezi vědou skutečnou a katolickou věrou není a nemůže býti opravdivého, skutečného odporu. V tomto svém přesvědčení hájila Církev katolická university, kollegia, akademie právě naproti těm, kteří nyní tak velice oslavováni bývají jakožto mužové, kteříž prý vdechli nový život národům. Církev katolická hájila vědu a akademie, na nichžto se ona pěstovala, v středověku naproti těm, kteří prý nové světlo rozžali národům. Pomijím zde starších věkův a uvádím v popředí Johna Viklifa, muže to pro náš národ nešťastné paměti. Kněz tento a mistr na universitě Oxfortské, byl nenávistníkem řeholí, a však rovněž i vysokých studií a dohnal výstřednou

nenávistí svou Církev, že musela tuto větu jeho zatratiti: „University, studie, collegie, graduování a učitelstva na nich jsou z marného pohanství zavedena a jsou Církvi k témuž prospěchu, jako ďábel“ Katolická Církev hájila studie, a tudíž také osvětu, naproti Lutrovi a Melanchthonovi, kteříž podobným způsobem vysoké školy zlehčovali, a hájí ji až po tento den. Církev hájí skutečnou vědu, a chrání ji, jakož vezdy chránila, až po tento den. Činí takto, poněvadž předobře ví, že vědou se odhalují pravdy přirozeného řádu a že každá skutečná, opravdová věda k původci všech pravd a tudíž ku původci všech věd, k Bohu vede, činí takto podle slov velikého apoštola, kterýž nás učí, že může Bůh poznán býti z těch věcí, kteréž stvořil a ne-
toliko Bůh jako Stvořitel že může poznán býti, ale i vlastnosti jeho. Jaký tedy nesmysl a jaká to drzá lež tvrditi: žeby Církev katolická byla nepřítelkou vědy! Právě naopak! Skuteční nepřátelé vědy jsou zednáři a jejich pomáháči, liberálové. Oni právě ukovali vědu, a dali jí železný kabátec, zničili skutečnou a opravdovou svobodu universit a akademií, učinili z vědy monopol hnusný, neboť podle slov svých učinili ji ovšem svobodnou, vyhlašující, že jest ona nezávislá na kterémkoliv vyznání náboženském, vskutku však ji ukovali a užalářovali, aby nebyla jinou, nežli právě liberalistickou, zednářskou, atheistickou. Ukovali vědu a užalářovali,

neboť vychovávají sobě učitelstvo bez víry, a netoliko bez víry, ale s nenávistí naproti Bohu a věcem, ježto z Boha jsou, aby tou měrou brali sebou, pustivše se v dobývání vědomosti, předsudky naproti všemu, což Boží jest a Bohu blízké. A aby z tohoto atheistického monopolu nebyli vyrušováni, zřizují atheisticke školy, jako praví lotrové a zákeřníci z peněz katolických otců, a činí vyučování nucené, a pudí do těchto brloh katolické děti. Pravá svoboda vědy není jim po chuti, svobodné a volné závodění ve vědeckém snažení, pokud jim možná, hubí a ničě. Šlechtný katolický národ francouzský snáší jeho liberálů a zednářů již po sto let, nepochybně za trest, že ve věku předešlém trpěl, aby se soustavně směla podrývati víra svatá, a církve Boží a aby mohly se podkopávati všecky starobylé řády křesťanské — čím se upravila půda ďáblům v lidské podobě, kteří jako hyeny požírali vlastní svůj národ a krev jeho hltali. Šlechtný, katolický národ francouzský zažil, co by to bylo, opustiti Hospodina Boha a kopati sobě cisterny, které nemohou držeti vody a věda předobře, že všechna pohroma a zhouba všechna v národě měla východiště své z nevěry, anaž uchvátila větší část tak zvané intelligence, všechnu pili na to vynakládal, aby, pokud síly stačily, chránil sv. víru, a osvětu svatou. Máme tuto na zřeteli podivuhodné konání a podivuhodnou obětavost uvědomělých francouzských

katolíkům za našich dnů, kteří věnují milliony k tomu účelu, aby se zřizovaly a udržovaly svobodné, katolické vysoké školy, akademie, školy střední a školy národní, aby děti jejich nebyly otravovány jedem nevěry, kteráž se veřejně na školách státních hlásá, a k nížto se pudí synové a dcery národa francouzského. Katolíkové musí platiti na udržování bezbožeckých škol státních, a zřizují sobě zároveň na svůj groš, a udržují školy vysoké, střední a národní; a tu bychom se nadáli, že zednáři a jejich otrokové liberálové užasnou na takovouto velkodušností a nad takovým zápalem pro věc zajisté šlechetnou, a že nebudou aspoň katolíkům překážeti a je pronásledovati pro záležitost tak veledrahé: ale nic tak! zednářsko-liberalistická svobodomyslnost jest tyranská a despotická a tudíž se nesnese se svobodou jiných a to nejméně se svobodou katolických občanů a nepřije jí, a nebude nikdy přát, a proto také není možná jí, aby trpěla, by katoličtí rodičové směli rozhodovati o tom, aby jejich děti jinak, nežli po katolicku na školách byly vychovávány. Zednářsko liberalistická svobodomyslnost má v ústech neustále vědu, jakoby jen věda o jejich snaze na-proti katolíkům rozhodovala, avšak zednářsko-liberalistická věda bojí se zápoliti s vědou, kteráž není na sporu s katolickou vírou, proto chce míti monopol i ve vědě, a snaží se udusiti ve Francii (a i také jinde) svobodnou vědu katolickou, pěstovanou na akademiích katolických. Oni se bojí

zápoliti s vědou katolickou, neboť žákové na školách katolických odchovaní vynikají vědeckostí svou nad žáky, kteří navštěvují školy nucené a akademie bezbožecké, v čemž zároveň jest očitý důkaz, že katolická víra není na závalu pravé vědě a skutečné. Nikoliv věda, ale tyranská nesnášenlivost liberalisticko-zednářská a despotismus dusí a potírá školy a akademie katolíkův a jejich bázeň, že věda atheistická podlehně naproti opravdové a skutečné vědě, jak ji pěstují katolíci.

Končíme tedy, že jest holou lží tvrditi, žeby věda a víra se spolu nesnášely, a žeby tudíž škola konfesionální (a poněvadž právě katolíkům se takováto škola odepírá), žeby škola, zejména katolická, byla na odpor skutečnému a opravdivému pokroku a skutečnému a opravdivému vzdělání, anebo žeby byla svobodě vědy na odpor, neboť úlohou vědy jest pravda, pravdě však odporují bludy, a těm věru rozum lidský podlehl nejednou. My však víme, že množství věcí jest, které Církev katolická naproti domnělé vědě držela, a které se pravdou býti ukázaly a protož právem díme, že katolická víra, tato držitelkyně pravdy, jest podporou skutečného pokroku a vzdělanosti a nikoli její závadou. Jestliže tedy žádá katolická Církev, aby jí byly vráceny školy, kteréž jí byly proti právu a spravedlnosti odervány, právem tak žádá jsouc od věkův v držení jejich, a žádajíc katolické

školy zpět, netouží, aby školské vzdělání bylo umenšeno, alebrž spíše, aby bylo hlubší a dokonalejší, neboť ona ví, že polovičaté vzdělání od Boha odvádí, plnější však že k Bohu přivádí. Právem tudíž praví nejdůstojnější pastýřové říše naší: „Obviňuj si nás kdokoliv, jako bychom zamýšleli vzdělání lidu snižovati, vyučování náboženství na škodu ostatního vyučování rozšiřovati a vědomosti světské zkracovati. Jest nám snadno na to odpověděti. Nikoliv, vy se mýlíte, svobodně a otevřeně svým odpůrcům odvětime, učiňte tak dítky chytrými, tak učenými, ve všech vědomostech tak zběhlými, jak jen chcete a můžete, jen učiňte také, aby byly nábožnými a věřícími, zbožnými a ctnostnými. Nechceme jejich vzdělávání, jejich vědomosti umenšovati; čeho se obáváme, jest jejich polovičaté vzdělání bez náboženského základu, které je činí hrdými, domýšlivými, osobivými a nespokojenými. Proto dovoláváme se katolické školy, která jedině nám za to ručí, že dítkám dostane se vzdělání mravně náboženského, a tímto vzděláním také oné schopnosti, aby svých vědomostí jak pro sebe, tak i pro jiné způsobem

skutečně prospěšným, svému určení časnému i věčnému přiměřeným užívaly.“

IV.

Katolická Církev má z Boha právo na školu konfessijní a jest její povinností, odpor klásti snahám, kteréž chtí Bohu a víře sv. odervati dítky.

Katolická Církev má právo odvěké, historické na školu národní, a žádá právem, aby jí byly vráceny urvané jí školy farní, školy konfessionální. Právo její však jest netoliko historické, ale jest to právo Božské. K ní zajisté bylo řečeno ústy Spasitelovými: „Jdouce, učte všecky národy . . . , učíce je zachovávat všecko, což jsem koli pravil vám.“ Mat. 28, 19. 20., a tudíž má ona právo na školu z Boha vyšlé a také povinnost, aby dítky vyučovala u sv. víře a v mravech křesťanských, aby je také k tomu vedla, by život svůj dle sv. víry zařídily, a také v něm setrvaly. Toho odepríti Církvi katolické nemůže nižádný, kdož nechce surového násilí prováděti, katolickou víru pronásledovati, její existenci zničiti. Neboť dejme tomu, žeby dítky na škole bezkonfessijní o víru sv. byly napořád olupovány, což by mohl býti jiný následek, nežli ten, že by

musela Církev katolická v té říši za své vzíti, ¹⁾ ve kteréž by taková násila panovala, a takové bezprávi a takové despotie? Má-li tedy katolická Církev právo na existenci, pak musí se jí také přiznati právo, aby měla konfessionální školy, v nichž by dítky byly v témž duchu vychovávány, jak toho žádá nezbytně societa katolická, ku kteréž náležejí.

Právo historické tedy toho vymáhá, a i právo Božské, aby byly Církvi katolické navraceny školy, jež jí byly urvány, a ony ji budou a musí býti vráceny, ačli jest pravdou, že jsou moderní státové státy právními, a že nedopouštějí, by byla spravedlnost nohama šlapána, a práva dobře nabytá proti řádu všemu a proti veškeré spravedlnosti zadržována, anebo zkracována. Ano i právo lidské toho žádá, neboť jestliže jest právem lidským nebo-li státním katolická Církev uznána za společnost svéprávnou, pak jde nezbytně, že jí nemají a nesmějí býti odepírány prostředky, aby mohla býti ve své ryzotě a přesnotě zachována. Avšak právě k vůli tomu, aby byla zničena katolická Církev, čelí revoluční snahy k tomu, aby se vyučování a vychování dítek na školách nedělo po katolicku, ale aby byly tyto vyučovány a vychovávány bez ohledu na

¹⁾ Ohava takovéto snahy jest tím zlořečenější, děje-li se ve státu katolíky obývaném.

katolické vyznání své, t. j. aby byly k tomu vedeny, by zrádu páchaly na víře svatých rodičů svých. Svätý Otec Pius IX. právem se ozval proti jakobínským snahám těmto, již dlouho před tím, nežli u nás vydány byly zákony školské z roku 1868., kteréž jak jest známo „leges abominabiles“ nazval. Učinil takto v allokuci „Quibus luctuosissimis“, v níž následující revoluční a zákeřnické věty zavrhl: „Všecka správa veřejných škol, v nichž mládež některého státu křesťanského se vyučuje, vyjmouc toliko v jistém ohledu biskupské semináře může a musí se přiřknouti autoritě občanské, a sice tak přiřknouti, že žádné jiné, ať již kterékoliv, se nepřiznává právo míchat se do školní kázně, do řízení studií, do údělů stupňů akademických a potvrzení učitelův.“ „Vyžaduje toho to nejlepší zřízení občanské společnosti, aby školy národní, přístupné kterékoliv třídě lidu a veřejné ústavy vůbec, určené pro vědecké a přísnější discipliny, a pro vychování mládeže se vyjmuly ode vší autority, moci řídící a vlivu a plně dány byly do vůle občanské a politické autority podle libosti vládařů, a vedle míry běžných náhledů.“ „Mužové katolíci mohou schváliti vyučování mládeže, od víry katolické

a m o c i c í r k e v n í o d d ě l e n é (t. j. nezávislé na katolickém vyznání) a k t ě r é m á z a p ř e d m ě t b u ě z n á m o s ť v ě c í p ř í r o d n í c h, a n e b o ú ě e l y p o s p o l i t ě h o ž i v o t a, b u ě ž e v ý l u č n ě, a n e b o a s p o ň v p o p ř e d í.“ Tyto věty zavrhl Pius IX. v dotčené allokuci dne 5. září 1851. Z vět těchto Piem IX. zavržených jde na jevo netoliko nenávisť zednářův a jejich pomáhačův, liberálův naproti Bohu, jehož chtěli a chtějí vyloučiti ze škol, jakož ho vyloučili a vylučují ze své vědy a z rodin a z celé společnosti lidské; alebrž přímo a zvláště snaha učiniti ze všech dosavadních škol katolických (neboť o jiné jim nejde), školy bezbožecké, snaha aby se oloupila katolická Církev o nezbytný prostředek ku svému zachování, snaha, aby ze škol vycházeli synové zlotřilí, o víru svatou oloupení, a dcery ze všeho, což až dotud bylo národům drahé, emancipované, aby se societa lidská (ač možno-li bez Boha societou ji zváti) stala poznenáhla hordou bezbožeckou, společností ne tak lidí, jako netvorů beze vší kázně a beze všeho řádu.

Bohužel právě ty principie, jež zavrhla nejvyšší autorita Církve katolické, jsou zřejmy netoliko v základních zákonech říše naší, ale i v školském zákoně ze dne 25. května 1868., a proto musí jim katolická Církev odpor klásti ne snad ze svévole, ale aby sebe zachovala, a národům katolickým víru svatou po otcích zděděnou, neboť by

jinak naproti své Bohem sobě uložené povinnosti jednala a zradu páchala na svaté osvětě a pravdě křesťanské.

V.

Škola katolická náleží národu katolickému po právu přirozeném, té jí odpírati, jest tyranství nesnesitelné, a zločin páchaný naproti svobodě náboženské. Sem příslušná slova nejdůstojnějších arcipastýřů rakouských.

Škola katolická náleží národům katolickým podle práva přirozeného, a proto jest samozřejmo, že jim byla urvána proti zásadám zákona přirozeného.

Známo jest zajisté, že jest rodina základem lidské společnosti, základem čeledě, kmenův a národův. Ona jest bez odporu starší, nežli stát, neboť stát se skládá z obcí a měst, dědin a z obyvatelstva jejich, ty však mají svůj původ v rodině a v rodinách. Rodina jest societou prvou, a jeli v společnosti něco zákonitého, jest rodina dojista societou nejlegitimnější. V ní jest autorita nejzákonitější, jak dí proslulý spisovatel Pachtler, autorita rodičův. Tuto autoritu posvětil také Bůh, chtěje, aby jí posloucháno bylo, ale i aby ona ctěna byla; když s hory Sinajské hlásal: „C t i o t c e s v é h o, i m a t k o u s v o u.“ Bůh nejen posvětil tuto autoritu slovem svým, ale také požehnáním obmyslil

ty, kdožby ctili tuto zákonitou a Jím posvěcenou autoritu, když ku slovům nadzminěným přidal: „Abys dlouho živ byl, a dobře ti bylo na zemi.“

Rodičové mají tedy svá práva a autoritu svou z práva i přirozeného i z Božského, z Boha, jenž stvořiv první lidi v ráji, sňatek manželský ustanovil a rodinný řád. A jestliže mají rodičové své právo rodinné a svou autoritu z práva přirozeného, z Boha samého, a nikoliv z daru některého státu, anť rodina jest societou nejprvnější a starší všech státních útvarův a societ státních: nemá práva nižádný stát a nižádný sněm, anebo zákonodárný sbor, konfiskovati ve svůj prospěch práv rodičů ku výchově dítek. A z toho poznáváme, že krutá republika Spartanů proti řádu přirozenému a Božímu osobovala sobě výhradné, absolutné právo na dítky, a naprosté právo k tomu, aby je cvičiti dala a vychovávali, jakby ona za dobré uznala, a jakby se líbilo jí. Naproti řádu Božímu sobě přivlastňovali tyranni francouzské revoluce z r. 1789. právo vlastnické na děti státu francouzského, jako-by děti náležely dříve republice, nežli rodičům.

Autorita rodičův z Boha jest, a odtud má také svůj původ právo jejich ku vyučování a vychování dítěte, a netoliko právo, ale také povinnost. Povinnost tato není zajisté nic snadného a lehkého, jestliže zřetel béřeme, jakou péčí musejí rodičové k tomu vynakládati od dob nejútlejšího mládí dítěte, aby nebralo úrazů, ale prospívalo. A poněvadž povinnost tato na výsosť jest těžká, vštípil Bůh

především v srdce mateřské a v srdce otcovské neumořitelnou náklonnost a lásku ku dítkám Bohem jim daným, tak že povinnost tuto nejenom vykonávají, ale také rádi a ochotně vykonávají, byť i téměř sílu jejich překonávala. A zase na vzájem vštípil Bůh dítkám v srdce bezděčnou lásku ku rodičům jejím, a vidíme ji také, když patříme, kterak malé a útlé dítě, byť i od vznešených matron bylo obdarováno, přece vyhledává svoji, byť i v šatu schátralém jsoucí rodičku, a chvátá radostně v náruč její. Bez této vespolečné, Bohem samým rodičům i dítkám vštípené lásky nebylo by možné zdárné vychování rodinné. Autorita rodičův a vláda jejich vymáhá na dítěti, aby rozkazům jejich se podrobilo. Vláda rodičův omezuje volnost dítěte u věcech přemnohých, jemu milých, a zajisté, že by jho toto bylo u dítek nenáviděno, kdyby i dítě i matku i otce nepojila vzájemná, Bohem samým vštípená láska.

Z přirozeného práva, a odtud vyplývající povinnosti, jest matka prvou vychovatelkou a učitelkou dítěte, ona je učí hravě mluvit, učí je Boha znáti, a dítě, ač plně nepoznává, co by Bůh byl, přece z řečí své matky chápe, že jest Bůh bytost velmocná, kteréž všecko náleží a podroběno jest, i rodiče jeho, i všecko lidstvo, i všecko zvířectvo, ono poznává, že z ruky všemohoucího Boha a dobrotivého bytosti všecky dary obdržují: všecky prostředky ku zachování života, jeho obveselení a ušlechtnění. A zajisté, že vezdy každého, poněkud

víry svaté milovného člověka dojíímá, když vidí, kterak dítko své ručky prosebně k Bohu pozdvihuje, a vděčností jaté, do nebes polibky odesílá. A jako že jest matka prvou učitelkou dítěte u sv. víře, tak jest ona prvou jeho vychovatelkou a pěstovatelkou ve mravech ušlechtilých; a jako je učí matka Boha znáti, a Jej za všecko prositi, díky Jemu vzdávati a Jemu se klaněti: tak je nabádá, aby pro Boha, jenž tak velí, ke každému bylo vlídné, upřímné a dobrotivé. Matka ušlechťuje své dítko. V tomto vyučování a v této výchově podporuje ji otec dítěte, a to z dluhu a povinnosti své; a podpora tato tím jest účinnější, čím bylo více dospělo dítko.

Z práva přirozeného a Božského vyučují a pěstují a vychovávají rodičové dítě své; tak velí a poroučí řád Boží. Dle tohoto řádu mají rodičové prvé, neztratitelné a nezadatelné právo, a právu tomu odpovídající povinnost, dítky vyučovati a vychovávat. Oni mají právo a povinnost vychovávat děti své podle vůle v řádu Božím vyslovené, a tuto povinnost berou na se všichni ti, kdož v dalším vyučování a vychování zastupují rodiče. Řekl jsem: že rodičové mají právo a povinnost vyučovati a vychovávat dítky své, jak velí a poroučí řád Boží: neboť prvé a svrchované a naprosté právo na dítky má Bůh, Stvořitel jejich a zachovatel, a proto na-proti řádu jím ustanovenému nesmějí a nemají

býti vychovávány, alébrž pouze jak velí jeho zákon. Jestliže by byli rodičové s to, vychovati a vyučiti své dítky, jak toho žádá Bůh, a budoucí jejich povolání: nemá nikdo práva, ani stát, aby dítky urval z výchovy těch, kteří to právo z Boha mají, a kteréž proto jest nepromlčitelné a neztratitelné.

Avšak toto právo uchvacuje liberalismus, kdekoliv se uhostil, a dere se násilně do práv rodinných, a osobuje sobě samému právo výlučně, vychovávati a vyučovati podle zvůle své dítky, a to způsobem takovým, kterýž odporuje řádu Božímu, a vůli zejména katolických rodičův, a jest ve zjevné a patrné protivě naproti právu jejich nepromlčitelnému a neztratitelnému. Bezpráví toto se strany státu na rodičích páchané jest tím křiklavější, jestliže tentýž liberalistický stát zřizuje školy, na nichžto se dítky nevyučují a nevychovávají na základech, na nichž spoléhalo vychování rodičův, a podle zásad, jimiž se řídili rodičové, vědouce, že Boží vůle jest, aby byly odchovávány a vedeny k Bohu. Co máme pak říci o školách tak zvaných interkonfessijských, které všecken nádech náboženský vylučují, ku víře rodičův školních dítek při nejmenším lhostejny jsou, co máme říci konečně o školách, kteréž jsou sice podle jména interkonfessijské (t. j. beze všeho vyznání náboženského) skutečně však a v pravdě jsou n a p r o t i všemu vyznání náboženskému, zejména však naproti víře

katolické? Zdali to není svrchované bezprávi páchané zejména naproti rodičům katolickým, když zřizuje stát školy nucené, t. j. když zavazuje rodiče, aby pod trestem posílali do škol takových dítky své, ačkoliv jest zjevno, že se nevychovávali podle toho, jako jsou povinni rodičové vyučovati a vychovávali dítky své? Zda to není bezprávi, když liberalistický stát uchvacuje na sebe neztratitelné a nepromlčitelné právo rodičův ku výchově dítek, kdežto jsou otec a matka netoliko rodičové dítek svých, ale také živitelé? Či není to bezprávi zjevné, a nebylo by, když by někdo urval a uchvátil násilně děti cizí, a přinutil násilou rodiče, aby je dávali vyučovati a vychovávali naproti právu a povinnosti jejich, ač jim ani sousta chleba nedává? Zde mají místo slova bezbožce Ledru-Rollina, kterýmiž ohavnost škol nucených bezkonfessijních, anebo což jedno jest, bezbožeckých, na pranýř stavi a ohavný, otrokářský a násilnický liberalismus takto odsuzuje: „Zda může býti otroctví větší pro člověka, leč když syny jeho zavlekou do škol, jež má za místa zkázy, a když konskribují mládež a násilně ji zavedou do ležení, aby nepříteli sloužila?“ ¹⁾

V pravdě! Ledru-Rollin vyjádřil drasticky konání násilnického liberalismu, kterýž hlásá plnými ústy: svobodu, rovnost a bratrství, ve skutečnosti však páchá: otrokaření, lotrovství a bezbožectví.

¹⁾ Dupanloup. Freimaurei. Str. 50.

Dobře pověděl v r. 1879. poslanec Baudry d'Asson ve francouzské sněmovně, káraje surové jednání zednářův a liberálův, že by měli na veřejných budovách, na nichžto stojí psáno: „Liberté, fraternité, égalité, dáti napsati podle svých násilnických činů: Servité, rapacité, iniquité. Či může býti něco horšího, nežli odervati katolíkům jejich náboženské školy, a z nich nadělati doupata barbarské nevěry, a když katolíci, vidouce, že školy takové jim ukrádají šlechetné syny a zdárné dcery, všechny síly napnuli, aby sobě vystavěli a upravili školy, aby Bohu a sobě, svému svědomí mohli býti právi, šlechetné katolíky tyto v tom konání rušiti, jejich školy násilně zavírat? Jejich školy, dím. násilně zavírat, ač je sobě zřídili za své zboží, přese všechno že proti všemu řádu z peněz katolíkův se vydržují školy bezbožecké, z nichž vycházejí zlo-synové a dcery zlotřilé!

Škola náleží rodičům podle práva přirozeného neboť má škola ten cíl a účel, aby vychování a vyučování dětí v rodině nabyté rozšiřovala v duchu rodičův, a jsou-li katolického náboženství, tedy v duchu katolické víry. Otcové katoličtí a matky katolické věří, a z víry vědí: že rodina jejich jest Bohem samým posvěcena, že stav manželský není ústav ze státu vzešlý, ale Bohem samým posvěcený a Kristem Pánem na svátost povýšený. Rodičové katoličtí vědí: že dívky jejich jsou ovšem jejich, z práva přirozeného, ale jest jim také známo, že svrchovaný Pán jejich jest Bůh, on tedy že

jest jejich svrchovaným Pánem a majitelem, jemužto náležejí právem naprosto svrchovaným. Ale katoličtí rodičové věří, a z víry vědí ještě více! Oni vědí, že děti jejich jsou vykoupěny předrahou krví Páně, a že křtem svatým staly se nejenom členy Církve Boží viditelné, ale i údy rodiny věčného Boha, že se staly účastny milosti Boží a Jeho přirozenosti, že jsou přijatými syny a dcerami Božími, a tak bratřími Pána Ježíše, a z toho ze všeho poznávají, kterak je víze povinnost svatá, aby děti své tak vyučovali a tak vedli a vychovávali, jakož toho žádá a vymáhá vznešená rodina nebeská, ku které náležejí. Oni vědí, že Kristus Pán přede vším děti miloval, a je k sobě volal: „Nechte dítek, ať jdou ke mně“; oni vědí, že cíl jejich jest Bůh a radost nebeská, a že cestou ku jejich věčné vlasti a neskonale blaženosti jest jejich neskonalý Přítel Pán Ježíš, jenž pravil o sobě: „Já jsem cesta, pravda i život“; oni vědí, že tou cestou jest svatá víra, kterouž nám Kristus Pán s nebes přinesl, a život podle této víry zařízený; oni také vědí, že všechna pravá věda a všechny pravé vědomosti na konec z Boha jsou, a jestli se jich užilo správně, také k Bohu vedou; oni vědí, že vniterná podstata každého tvora, rovněž jako přirozenost lidská k Bohu tihne; oni také vědí, že přirozenost dětí jejich k Bohu směřuje. A ježto všechno toto katoličtí rodičové vědí, jsou také přesvědčeni, že jest svatou povinností jejich, aby děti jejich, kteréž na křtu svatém z r u k o u B o ž í c h, jakožto při-

jaté dítky jeho, přijali, také Bohu zachovali, aby je jako dítky Boží a údy rodiny Boží, k Bohu vedli, by nikdy této rodiny Boží a otcovského domu Božího neopouštěly. Katoličtí rodičové vědí a znají předobře, že jestli že by této povinnosti neplnili: že by se naproti Bohu velikého zločinu dopouštěli, a že by Bůh žádal duší dítek z rukou jejich; oni vědí, že by neplnice povinností svých byli netoliko sobě na škodu, ale také dítkám na záhubu. Katoličtí rodičové věří a vědí, že bytost lidská z těla a duše nesmrtelné pozůstává, a že tudíž povinností jejich jest, nejenom živiti je a šatiti, ale zvláště o to péči míti, aby podle duše byly vyučovány, a tak vedeny, aby jsouce údy rodiny Boží na zemi, byly jimi také na nebi. Avšak ježto rodičové katoličtí také předobře znají, že věčnému cíli našemu nejsou vědy lidské o sobě na závalu, a že jsou prospěšné k tomu, aby pozemský tento život opatřily, zajistily a usnadnily; mají též snažnou k tomu péči obrácenou, aby dítě jejich pokud možná jest, nabylo těch vědomostí na škole, jež by jemu byly ku zajištění vezdejšího chleba potřebny, aneb prospěšny k ušlechtnění mravův, ale toto vše na základě sv. víry křesťanské, bez níž není, nebylo, a nebude pravé osvěty, pravého vzdělání, pravého a skutečného zušlechtnění života.

Ku zachování těchto povinností volá rodiče Bůh sám, volají je k nim také kněží, a biskupové ve jménu Páně. Oni vědí tedy předobře o této povinnosti své, a i také o povinnosti, aby dbali o to,

by jejich dítky nebyly na školách o ten nejdražší klenot, jež člověk na světě má, o sv. víru oloupeny. Oni tuší, ano vědí, že na školách, do nichžto své dítky posílají nuceni jsou, mnoho věcí jest, kteréž se nesrovnávají se skutečně katolickým vychováním: O jaká to tedy trýzeň pro ně!

Trýzeň tato tím jest horší a bolestnější, jsou-li rodičové chudobní, nejsouce s to, aby se vyhnuli škole, kteráž odporuje katolickému názoru a svědomí, a přes to přese všechno jsou pro svou chudobu nuceni, a to i zákonem, posílají dítky své do školy obecné, bezkonfessionální, ač vědí, že není ani možná, leč by Bůh způsobem neobyčejným neochraňoval jich, aby zachovaly víru matky své bez úhony.

Věk devatenáctý, tento dědic věku osmnáctého, kterýžto hlásal svobodu svědomí, svobodu, volnost a bratrství, zajisté se velebí na výsost, a to tou příčinou, že šetří šlépějí veliké revoluce, aspoň nám o tom liberalistické listy až do omrzení zprávu dávají, tvrdíce: že heslo věku XIX. jest: Osvěta, vzdělanost, pokrok, svoboda, rovnost a bratrství, avšak ustavujíce školy obecné beze vší konfesse, porušují, a naprosto ničí toto svoje blýskavé heslo, neboť odjali, a svým odporem naproti katolické škole odjímají, co na nich jest, svobodu náboženství, svobodu vyznání, kterážto tyrannie, zvláště do očí bije ve státech eminentně, ano téměř výhradně katolických, jako jsou: Italie, Francie, Španělsko a jiné, kteréžto země měly od staro-

dávna své starobylé školy konfesionální. Právem tedy se praví: že zvláště v takových státech do očí bije porušení svobody náboženské, kteroužto na odiv staví zednáři, a jejich pomáhači liberalové, neustále opakující, že chtějí především náboženské svobodě. S nevolí musí se každý poctivý člověk od těchto pokrytců odvrátiti, kteří v základných zákonech svolávají svobodu náboženskou, a v životě občanském ji ruší, hubí a to v popředí, ba téměř výhradně naproti katolíkům, v katolických státech tedy naproti ohromné většině obyvatelstva, nic nedbajíce práva historického, a práva rodinného, jež mají rodičové u věcech vyučování a vychování dítek svých. Rodičové katoličtí jsou přesvědčeni, že pouhé vyučování ve vědomostech pozemských, a vedení na základech přirozených nedostačuje, ba oni vědí, že nedostačuje ani vedení a vychovávání dětí na základě pouze přirozeného náboženství, tedy na základě víry v Boha, pokud se o Něm tvrdí: že sice jest, ale že zůstavil člověka rozumu vlastnímu, aby o své ujmě ku svému cíli se bral. A teď na základě moderního školství není škol, na nichž by se zásada aspoň tato zachovávala, ba není ani škol, na nichž by tato zásada platila, aspoň v theorii!

Můžeme tedy s důvodem se všech stran opodstatněným říci: že jest národními školami bezkonfessionálními ohrožena svoboda náboženství, nejenom židům a akatolíkům, ale také katolíkům základními zákony zaručená, ano že jest valně otřesena

a porušena ohledně katolíkův. Mohou se tedy katolíci dovolávati svobody náboženské základními zákony všem vyznáním náboženským zaručené a ve jménu téže svobody žádati, a to po právu a spravedlnosti, aby jim byly vráceny konfessionální školy jejich národní. A toho práva tím spíše se mohou dovolávati, ježto byli židé, helveti i lutheráné ponecháni v držení své školy, jakým právem a ve jménu jaké to spravedlnosti směly by býti katolíkům zadržovány? Toto přesvědčení jest rozšířeno u všech těch, kdož jsou skutečně a opravdivě katolíky, a nikoliv pouze podle jména. Řekli jsme, že zednáři ve všech končinách světa o to usilují, aby zničili křesťanství na zemském povrchu, a že k tomu účelu za nynější doby za nejvhodnější prostředek považují školu. Jsou přesvědčeni: že, když se jim podaří vypuditi ze škol Boha, víru v Krista Pána, a přede vším držitelku této víry, katolickou církev, zejména kněze, biskupa a papeže, najisto zardousí a zničí křesťanství veškero. A věru že jsou na dobré cestě pro své ďábelské snahy. Naproti tomu jsou však také katolíci plně přesvědčeni, že jest svatá povinnost jejich, aby této lotrovině nevydávali v oběť, jako za dnů dávných činily matky židovské Molochovi, dítek svých, kteréž byli na křtu sv. zadali Kristu Pánu, jeho svaté víře a svaté rodině, a nikoliv bezbožecké rotě liberalisticko-zednářské, a tudíž také ne nevěrecké, bezbožecké anebo bezkonfessijní škole. To vědí katoličtí rodičové a jsou

sobě také vědomi, že mají právo na svobodu náboženskou, a tudíž také na školu s jejich vyznáním souhlasnou, a proto ji také žádají, a kdybykoliv se jim vnutiti chtěla škola bezbožecká, pokud síly stačí, protestují, a odpor všemožný proti ní kladou. Jest známo, že v severo-americkém soustátí jest neobmezená svoboda náboženská. Každému vyznání náboženskému jest volno, zaříditi sobě školy podle zásad víry své beze vsí překážky. Avšak i tam zuří naproti škole konfessijní aspoň v některých krajinách rejdy liberalisticko-zednářské, zejména se tak dělo ve státu Illinois a Visconsin. Katolíci však nelenili a na shromáždění v Milvaukee vyslovili (v r. 1890.): „že po zákonu božském a přirozeném jsou rodičové povinni o vychování svých dítek péči míti: a že se tedy také dovolávají práva, vyvoliti k vůli vychování svých dítek takové školy, kteréžto podle jejich přesvědčení ku blahu dítek nejvíce prospívají.“ ¹⁾

¹⁾ Totéž shromáždění dopouští státu jen tehdy, aby rodiče puditi mohl ku výchově dítek, když by povinnost svou nekonali anebo ji konati nemohli, a v tomto případě že jest oprávněna škola nucená, a jen pro takové případy že jest ve právu daň školská a škola obecná. Podobně vyslovuje totéž shromáždění, že z peněz státních, t. j. cestou daně sehnanych, nežádá pro své školy žádné podpory, avšak že protestuje proti svévoli všeliké s penězi veřejnými. Zároveň se ohražuje dotčené shromáždění proti všelikému se vtírání státu stran správy škol od katolíků vydržovaných, leč by snad ta která škola konfessijní byla na sporu s řádem veřejným a s mravností. Konečně dokládá shromáždění své

Ze srdce tedy veškerého katolického lidu mluví arcibiskupové a biskupové ve svém okružním listu daném na Hod Boží svatodušní r. 1890. „Dovoláme se katolických veřejných škol obecných; žádáme, aby katolické dítky i ve veřejných školách obecných podle zásad své sv. víry se vzdělávaly, vychovávaly, a proto aby veškero zřízení a veškera činnost školy na svatém náboženství našem základ měly a duchem víry sv. proniknuty byly.. Ze srdce veškerého katolického lidu bylo řečeno, což v dotčeném okružním listu, na základě výrokův apoštolské Stolicе, vznešení arcipastýřové naši praví: „O požadavcích těchto se shodujeme úplně s naukami a rozkazy nejvyšší hlavy svaté Církve naší, sv. Otce Lva XIII. . . . Poslyšte jen napomenutí, kterými se na př. ve svém nejnovějším okružním listě ze dne 20 ledna t. r.¹⁾ „O nejdůležitějších povinnostech křesťanských občanů“ na rodiče veškerého křesťanského světa obrací a poslyšte nařízení, kteráž již dříve udělil biskupům ve Francii, v Uhřích a v Bavořích. V onom listu okružním napomíná sv. Otec: „Rodičové mají přirozené právo své dítky vychovávat i zároveň také povinnost o to dbáti, aby výchova a vyučování

přesvědčení, že nucením, posýlati do škol státních (vlastně bezbožeckých) se porušuje svoboda náboženství, neboť puditi rodiče, aby svých dětí do škol těch posýlali, kteří víru jejich nenávidí, není nic jiného, leč svobodu náboženství rušiti. Vaterland 1890. č. 219.

¹⁾ Sapientiae christianae.

dítek se srovnávaly s účelem, pro který dobrota Božská jim potomstvo udělila. Proto mají rodičové vším úsilím k tomu pracovati, aby v této příčině všechny zlořády se odstranily a vždy na svém právu stáli, aby děti své, jak jest jejich povinností křesťansky vychovávali a jich především do oněch nebezpečných škol nepřipouštěli, kdeby se jim jed bezbožectví podával. Běží-li o pravé vzdělání mládeže, nesmí se nikdo práce a námahy štítiti.“ Biskupům francouzským napsal sv. Otec 8. února 1884. mezi jiným: ¹⁾ „Co se rodiny týká, jest na nejvyšš důležité, aby děti křesťanských rodičů záhy svatému náboženství se vyučovaly, a aby rozličné vědomosti, ve kterých se mládež z pravidla vzdělává, s náboženským vyučováním se spojovaly. Jedno od druhého dělití, bylo by skutečně tolik, jako chtíti, aby dětská mysl v povinnostech k Bohu netečnou zůstala. Způsob takového vyučování jest lichý, a v útlém mládí na nejvyšš nebezpečný, poněvadž skutečně k holé vede nevěře, a pravé víře cestu do srdce zavírá. Dobrým rodičům jest především o to dbáti, aby děti jejich jakmile k rozumu dospívají, předpisům sv. náboženství se vyučovaly, a aby ve škole se nic nenaskytlo, coby čistotu víry nebo mravů porušilo. Tuto péči při vyučování míti, přikazuje Božský i přirozený zákon a rodičové nemohou ze žádné příčiny od zákona toho osvobození býti. Církev sv. však, která mocí od Bož-

¹⁾ Nobilissima Gallorum gens.

ského zakladatele propůjčenou zavázána jest, všecky národy k moudrosti křesťanské volati, a rovněž k tomu přihlížeti, jakým naukám mládež moci její svěřená se vyučuje, zavrhovala vždy zjevně tak zvané školy smíšené, nebo bezkonfesi-
sijní, a napomínala otce rodin k ostražitosti ve věci tak důležité.“ Na biskupy uherské obrátil se sv. Otec po starostlivém srdci svém roku 1886 s tímto napomenutím: ¹⁾ „Toť jest směr našeho času a způsob života, že přemnozí velmi úsilně se namáhají, aby školní mládež pečlivostí Církve, a velespasitelného vlivu sv. náboženství zbavili. Dávají namnoze přednost školám tak zvaným bezkonfessi-
sijním, smíšeným anebo světským a žádají si jich v tom zámyslu, aby chovanci jejich v největší nevědomosti o věcech nejposvátnějších a beze všeho konání věcí náboženských odrůstali. Poně-
vadž toto zlo jest rozsáhlejší a větší, než léky proti němu, vidíme: že se rozšiřuje pokolení, kteréž o duchovní statky se nestarajíc, bez náboženství žije a přechasto i bez Boha Ctihodní bratří! toto tak veliké zlo odvracujte od svého Uherska se vší pílí a se vším úsilím. Hledíce k důležitosti věci musíme sobě přát i chtít, aby se Církvi při veřejném vyučování mládeže nebránilo plniti úlohu Bohem jí přikázanou a my nemůžeme opominouti, Vás co nejsnažněji prositi, abyste k tomu cíli všemi silami pracovali. Zatím však neopomíjejte napomínati

¹⁾ Quod multum diuque, ze dne 22. srpna.

znovu a znovu otce rodin, aby nedovolovali dítkám svým navštěvovati školy ony, kde by do nebezpečnosti přišly, křesťanskou víru ztratiti, a spolu se přičiňujte, aby bylo s důstatek škol doporučení hodných, jak výtečností vyučování, tak i vzorným chováním učitelů, kteréžto školy by vaše moc a spolu pečlivost duchovenstva řídila“. A r. 1887. stěžuje si sv. Otec v listu daném biskupům bavorským: ¹⁾ „Církev má zajisté proč a proč lkáti, ana viděti musí, jak již dítky v nejútlejším mládí se jí odjímají, a nuceny bývají navštěvovati takové školy, ve kterých se jim poznání Boha buď nevštěpuje, anebo jen něco málo o něm se podává a zároveň s lichými naukami se směšuje“: a napomíná je, aby bděli a o to pečovali, by mládež ve školách, které Církvi poslušnost buď zcela neb z části vypověděly, ve své katolické víře a ve svých mravech škody nevzala.“

Všecka tato slova papeže Lva XIII. mají svůj oprávněný důvod ve stavu, v jakém se bohužel školy bezkonfessiijní nacházejí, tak že právem pokračují vznešení strážcové víry sv. v Rakousku: „Vizte, drazí v Kristu, toť úsudek, toť obavy, toť napomínání, toť požadavky stran bezkonfessionální školy; vidí v ní veliké neštěstí pro člověčenstvo vidí, kterak z ní vyrůstá mládež, která jsouc bez bázně Boží žádného zákona mravního života nenasnází, a nejsouc s to, aby svým chtíčům něčeho

¹⁾ Officio sanctissimo adducti, ze dne 22. prosince.

odepřela, snadno k politickým převratům strhována bývá.¹⁾

A tyto obavy sv. Otce stran škol bezkonfesi-
sijních, týkají se podle dalších slov knížat našich
církevních i škol v naší říši; napomínání sv. Otce
týká se tedy i nás katolíků všech, o nichžto praví
arcibiskupové a biskupové naši, že požadavky je-
jich se úplně shodují s tužbami, jež oni ve svém
okružním listě právě projevují.

A zajisté, jakby mohli býti rodičové, otcové
a matky katolické lhostejni v těch věcech, kteréž
se týkají dítek a celého života jejich, které se tý-
kají školského vychování? Katolíci také projevili
tužby své na četných schůzích katolických a pod-
pisy svými na peticích, kteréž za školu konfessio-
nální na říšskou radu byly zaslány, jak sobě přejí,
aby jim byly školy urvané zase navraceny, a na
druhém všeobecném sjezdu katolickém v r. 1889,
ve Vídni držaném, usnešeno jednomyslně, jakož
arcibiskupové dále praví v okružním listu svém:
„Uvažující, že právo rodičů na výchovu dí-
tek jest právem nezadatelným, ano právem pře-
svatým;

že rodina co nejtěsněji s Církví jest spojena;

že Církev podle určení Bohem jí daného má
úlohu národy učiti a vychovávat, a že jen ona
k tomu potřebné prostředky a potřebnou moc má;

¹⁾ Výše zmíněný list k biskupům franc.

uvažující dále, že podle našich poměrů společenských daleko větší část obyvatelstva k nezbytnému výchování dítek spolučinnosti obecné školy potřebuje a že tudíž škola obecná pro rodinu, pro církev, pro stát velice, ba nezbytně důležitá jest;

a uvažující konečně, že nucená návštěva školy zákonem jest zavedena:

jsou katolíci ve svědomí zavázáni, a proto také oprávněni žádati . . . to jest jejich nejsvětější právo . . . pro náboženské výchování mládeže takových záruk, kterých v nynějších poměrech jest nezbytně potřeba, a kterých jen opětným zavedením náboženské školy dosíci lze.“

Vznešení arcipastýřové naši přičiňují k těmto slovům dotčené schůze: „Vy, katoličtí rodičové, vy jste vlastními a prvými vychovateli a učiteli svých dítek; přikázání Boží a řád přirozený udělily vám úřad tento s jeho povinnostmi a právy. Žádná moc na světě nemůže Vás sprostiti povinnosti, Vaše dítky vychovávatí a žádná nemůže Vám též toho práva odníti.“

Právo tedy rodičů katolických na obecnou školu konfessionální jest nepopíratelné a nezadatelné, proto se také titíž hlásí, aby právu tomu dán byl průchod, a právu tomuto tím spíše má býti vyhověno, jelikož se akatolíkům nezadržuje a tím méně židům. Arciže jsou tyto školy, ačli dobře jsme zpraveni, soukromé. Avšak synody helvetského i augsburského vyznání z r. 1889 žádají, aby je-

jich soukromé školy konfessionální byly za veřejné prohlášeny a zajisté není pochybnosti, že se stane jim po vůli a tužby katolických národů by snad neměly naleznouti sluchu, a jim se stále zadržovati, co jim po právu a spravedlnosti náleží, co jim náleží přirozeným a Božským právem a čeho se při poměrech jejich, aniž by svědomí svému neučinili násilí, ani odřeknouti nemohou? Tomu nikdy nedáme za víru, neboť žijeme v monarchii katolické a pod žezlem katolického císaře a krále, kterýž zajisté, spravedliv jsa ku všem konfessím, dá také katolíkům, což právo jejich a spravedlnost vymáhá.

VI.

Není na pravdě, žeby nynější škola byla konfessionální.

Avšak tu se nám namítá, že obecné školy naše, čili školy národní jsou vlastně katolické, konfessionální, tak žeby katolíci vlastně sobě žádali, co jim nikdo neurval. co vlastně již mají. Tak tvrdí mnozí, ano četní učitelové a velmi mnozí katolíkové dle jména a dotvrzují tento svůj náhled o škole nynější hlavně tím, že prý není náboženství vyloučeno z učiva, jež jest zákonem přikázáno. Tak tvrdí zejména na schůzi učitelů, kteří se byli sešli ve Vídni dne 19. února 1882, počtem 400, učitel Holczabek as takto: Škola ná-

rodní jest prý konfessionální a není prý třeba na ní záplatovati, děti prý se modlí, vodí se do kostela, přijímají svátosti, katecheta navštěvuje školu, vyučuje náboženství a tak prý nic nechybí více k tomu, abychom mohli správně říci o škole nynější, že jest ona v pravdě konfessionální. Ano, dotčený pan učitel přidává: kterak prý dává obyvatelstvo (nepochybně města Vídně) na jevo svého ducha náboženského, kostely jsou prý plny a to všecko prý také má místo o dětech, kteréžto, jak dí, k nám nevěreckým učitelům do školy chodí. Že si šlape dotčený pan učitel na paty a je s logikou ve strašném sporu, o tom nemá ani tušení. On předpokládá, že jsou učitelové (já nejsem tak nezdvořilý k nim, abych řekl: že učitelové vůbec) nevěrci, a ihned přidává, že působení jejich není tak mocné, aby udělali šmahem z celého obyvatelstva hejno nevěreckých darebů, a aby oloupili na dobro dítky o sv. víru. Kdyby byl býval upřímný, byl by vyznal: že vzdor všemu namáhání liberalistických učitelů a vzdor úsilí jejich a pohoršení, kteréž dávají na svých veřejných schůzích, kde právo katolíků, kteří je živí, na konfessionální školu zlehčují a v posměch uvádějí, sv. náboženství a články katolické víry tupí, výchovu katolickou zamítají, a život vedou podle plnokrevných nevěrců, přece lid ještě na dobro své svaté víry nepozbyl a že dítky vůbec nejsou o víru na dobro oloupeny, ač mají takové učitele a vychovatele, jakými je býti shledávají četné jejich schůze. Mám

za to tedy, že dotčený pan učitel nemyslí asi v pravdě a skutečně, tak jak mluvil, neboť předcházely jeho důmyslnou řeč četné učitelské schůze, které zamítaly veskrze konfessionální školu, následovně musel věděti, že by učitelové takovou rozhodností proti škole konfessionální nebrojili, když by ta nynější Hasnerovská jí byla. Také původcové nynější školy, ustavující ji, měli na mysli, bývalou školu farní, konfessionální, zničiti, a na troskách jejích zbudovati nynější školu beze vší konfesse. A toto všecko by bylo zůstalo skryto před očima pana učitele Holczabka a všech těch, kdož jako praví farizeové pokrytí ohlašovali, že by nynější škola Hasnerovská byla konfessionální?

Bohužel liberalističtí učitelové nechtějí nahlédnouti, anebo vlastně pokrytecky hlásají, že naše nynější škola jest katolická, a židák jest to, jenž je vyrušuje z pokrytectví jejich, neboť čteme v organu židovském z r. 1884 následovně: „Utvořili jsou ve škole něco vedle sebe jsoucího, ježto podstatně v tom se zakládá, že se katecheta nestará o školu, a škola o něj. Tím způsobem skleslo vyučování v náboženství na pouhý čistě zevný předmět vyučování; o náboženství a o náboženském výchování nemůže býti ani řeči ¹⁾. V pravdě! ži-

¹⁾ Man hat in der Schule ein Nebeneinander geschaffen, das im Wesentlichen darin besteht, dass der Katechet sich nicht um die Schule und die Schule sich nicht um den Katecheten kümmert. So ist der Religionsunterricht zu einem rein äusserlichen Lehrgegenstand geworden, von Religion und religiöser Erziehung kann aber keine Rede sein.“

dovský pisatel těchto řádek dobře pojal, jak se to má s tou moderní Hasnerovskou školou, neboť škola, v nížto se pouze vyučuje náboženství jako pouhému předmětu, nemůže nižádnou měrou sloužiti školou skutečně a v pravdě konfessionální; zvláště, anť náboženství není podle školského zákona samého korrektivou, nebo-li pravidlem, dle něhož by se mělo dít vyučování v předmětech jiných na školách, jež navštěvují výhradně, anebo u nesmírné převaze katolické dítky; alebrž právě naopak vyučování v předmětech jiných jest korrektivou, čili opravou katolických článků víry, neboť podle § 2. jest vyučování ve všech předmětech na vlivu kterékoliv Církve, anebo náboženské společnosti nezávislé. Nemá tedy Církev nižádného vlivu na to, čemu se vyučuje v dotyčných předmětech a jak se vyučuje. V tom má učitel plnou svobodu, a může se dovolávati ve svém vyučování, byť bylo i v patrné neshodě a na sporu s katolickou věrou, článku 17. základních zákonů, že věda jest svobodna, a učení její svobodné. Jakby možná bylo tedy při tomto stavu věcí říci: že moderní škola Hasnerovská jest konfessionální? Kdo takto tvrdí, ten zajisté nezná, jaký duch vane v zákoně školském ze dne 25. května 1868. V § 6. dotčeného zákona čteme, spojíme-li jej s § 3., že na všech školách, kteréž od státu, anebo od jednotlivé země, anebo od obce, buďže zcela aneb z části vydržovány jsou, mohou býti za učitele ustanoveni všichni občané bez rozdílu jejich vyznání. A proto se musí

řící: že nebylo nikterak proti zákonu školskému hřešeno, když jsou na obecných školách v Jihlavě ustanovili 19 židů za učitele, neboť zákon nečiní žádného rozdílu v konfessí, ač by občan byl žid, mohamedán, budhista, bramin, irvingian, methodista, mormon, aneb cokoliv jiného, jen když prokáže, že má zákonitou způsobilost ku vyučování. A takovouto školu, kteráž v principu připouští muže všech možných denominací náboženských za učitele, měli bychom snad přijati za školu konfessionální? Ó nikoliv! Škola taková nemůže za žádnou cenu sloužit školou konfessionální, spíše jest ona beze vší konfesse, a tudíž neschopna k tomu ve své soustavě, aby zastupovala rodiče katolické u vychování dětí jejich, spíše jest ona tomuto vychování na odpor.

VII.

Škola konfessionální náleží katolíkům po právu a spravedlnosti přese všechno, že tak zvaný stát na ni platí. Může dobře sloužit posměchem, vrhaným v tvář katolíkům, jestliže se jim milostivě dovoluje, zřídit sobě školu katolickou, když jim jejich školy odebrány byly.

Namítá se, že škola právě proto, že na ni platí stát, anebo obec, tím samým již nemůže býti konfessionální, nebo stát a obec o sobě nemají žádného vyznání, a proto i škola má býti beze vší konfesse.

Můžeme zde rozeznávati stát a obec, jak se říká in abstracto, a pak tentýž stát a obec in concreto, t. j. tak jak jej vidíme, a jak žije před očima našima. Odtazité (in abstracto) se může ovšem říci: že stát a obec nemá žádné konfesse, ano i že jest bezbožecký, a proto jsou státy, kteréž úpí pod despotií zednářů, a jejich liberalistických pomáhačů, právě ty, v nichžto vypudili ze škol na dobro náboženství. Učinili sobě tedy pouhou fikcí, že stát nemá konfesse ani obec, a dopustili se na základě téže fikce té nejhroznější tyranie, že urvali katolickým rodičům dítky, aby jim urvali svatou víru, a poznenáhla aby učinili státy skutečně a v pravdě bezbožeckými, za což je ve své fikci vydávali, aby měli aspoň nějakou oporu a nějakou výmluvu pro bezednou nešlechtnost svou. A abychom toto svoje mínění o liberalistickém zařízení škol odůvodnili, uvedeme ihned, mnoholi pravdy by bylo v tvrzení zednářsko-liberalistickém, že stát jest bezbožecký a obec bezbožecká na př. v zemích předlitavských. Musíme věděti, že stát jak jest před očima našima, se skládá z lidí, z mužů a žen, z dívek a hochův, ze starcův a stařen, a já trvám, že nižádný z nich není v pravdě a skutečně bez nějakého vyznání náboženského. Nuže tedy, podle sčítání lidu v r. 1880 bylo v zemích monarchie naší zalitavských 22,144.246 duší; katolíkův bylo 20,229.825, počítaje k nim řecké a armensko-sjednocené katolíky v sumě 2,536.177, tak že se hlásí $\frac{10}{11}$ veškerého obyvatelstva ku katolické víře. Z ostatních vyznání má

židovství počet největší, neboť čítá 1,005.894, řecké nesjednocené 492.000, augsburské 289.000, a helvetské 110.525. Počítáme-li v procentech, tedy jest v Čechách katolíků 95%, v Dolních Rakousích 93·86%, v Horních 97·62%, v Solnohradsku 99·45%, v Korutanech 94·93%, v Krajině 99·76%, v Přímoří 90·27%, v Tyrolsku 99·68%, na Moravě 95·18%, ve Slezsku 89·48%, a v Dalmatsku 83·35%. Tak se tedy mají věci ve skutečnosti. Nižádný stát, co jest jich na světě, není skutečně a v pravdě bezkonfessijní, nižádný není bezbožecký. Jako není národa, kterýžby se skládal ze samých darebáků, tak také není nižádného, kterýžby pozůstával ze samých nevěrcův a bezbožcův. A ejhle, zednářsko-liberalističtí despotové chtějí nám namluviti a nalhati, že jest stát bezbožecký, bezkonfessijní, že se tedy vzdal Boha, a jeho zákona, a že chce tudíž žíti ve svévoli, a ve zpouřu se postaviti naproti Bohu a naproti věčné jeho vůli! Jaká to tedy vši pravdy prázdňá hypothesis, a jak rouhavá naproti Bohu samému. Práví-li liberalisticko-zednářští despotové, že mají býti bezkonfessijní školy obecné tou příčinou, poněvadž jsou ve státě občané různých konfessí, čili různého vyznání náboženského, ne snad pouze katolického: máme na snadě odpověď: Má se snad nesmírná většina katolíků podříditi tomu hloučku jinověrců, kteříž se zde onde na osadách nalézají? Na tisíce obcí jest, v nichžto ani jeden z jinověrců nežije, jakým as právem byly i těm obcím odcizeny jejich odvěké konfessionální

školy, a jakým as právem jim byly bezkonfessijsní, čili vlastně bezbožecké vnuceny? Pojem státu tedy a pojem obce, jak jej máme na zřeteli, a jak nám jej ukazují skutečné poměry, žádá a vymáhá jmenem práva a spravedlnosti, aby školy obecné tak byly zřízeny, aby nábožensko-mravnému vychovávání rodičův, zde u nás v Rakousku, katolických rodičů, neodporovaly, je neničily, alebrž na základě katolických zásad dítky dále vyučovaly, vzdělávaly, a vychovávaly.

Z toho ze všeho jde také na jevo, na jak vetších oporách spoléhá autoritativní a despotické tvrzení zednářů a jejich pomáhačů liberalistův, když praví: že stát má právo neobmezené zříditi školy podle vůle své, tedy i bezbožecké, byť i obyvatelstvo veskrze bylo katolické a sice tou příčinou, poněvadž je vydržuje. Zde zajisté totéž má místo, což bylo svrchu řečeno. Ten stát, kterýž staví školy a je vydržuje, kterýž dává plat učitelům a stará se o ně na výslužbě, ten stát, kterýž zhusta platí 100⁰/₀, někdy až 200⁰/₀ školských přírážek, to jest shromáždění, sbor občanův, kteříž jsou buď katolíky, anebo akatolíky, anebo židé, anebo jako v Bosně z části mohamedány, ale nikoliv není stát ten sborem nevěrcův, bezbožcův, bezkonfessijsních. Vydržuje-li tedy tento tak složený a spořádaný stát školy, má právo a povinnost tak zříditi školy, aby vyhovovaly těm, kdož vydržují školy ty. V Rakousku však tvoří stát ten v ohromné většině katolíci, a protož jest stát povinen po při-

rozeném i Božském právu navrátiti katolíkům odebrané školy a po případě zříditi je tak, aby napomáhaly skutečně a v pravdě nábožensko-mravnému vychování a tak katolické rodiče u vyučování a výchově dítek podporovaly a u vychování dále pokračovaly.

Avšak ejhle! Když by katolíci nechtěli se nijakž spokojiti s úpravou školskou, jak ji zařídilo Hasnerovské zákonodárství: nuže tentýž zákon jest tak velikomyslný a i ku katolíkům nade všecko liberální: vždyť jim § 4. školského zákona z r. 1868. blahosklonně dovoluje, aby sobě mohlo kterékoliv vyznání náboženské ustaviti školy konfessionální, avšak ze svých vlastních prostředků. Ovšem že jsou školy takové, jak se v § dotčeném zřejmě dí, podřízeny zákonům státním o školství a nabývají jenom tehdaž nároků na práva veřejného ústavu, pakli vyhověly všem podmínkám k dosahu těchže práv.

Obrátíme-li tento § k právům katolického lidu na školství katolické víře jeho souměrné, zdá se nám, jako by v tomtéž § byl uzákoněn posměch vrhaný tomutéž katolickému národu v tvář, a to zajisté každý nepředpojatý nahlédnouti musí, kdož zná stav věcí za dob tehdejších, a se rozpomene, že byly: *a)* vsecky školy obecné konfessionální, tedy i vsecky farní a filiální školy katolické, kdož *b)* uváží, že tentýž zákon, kterýž tohoto milostivého dovolení uděluje, v §. 8. uzavírá: že veškery

příjmy školského normálního fondu a fondu studijního a všechny nadace k účelům vyučování mají býti upotřebovány bez ohledu na náboženské vyznání, pokudž by dokázáno nebylo, že byly založeny k účelům jistého vyznání. Teď však víme, že poplatky k fondům dotčeným plynuly ponejvíce z kapes katolického lidu a víme neméně: že naši předkové netušili, když školské nadace činili (a počet jich preveliký nejenom od katolických laiků ale i od duchovních pochází), že by snad mohla přijíti doba, aby mohlo se na školách kdy díti vyučování bez ohledu na náboženské vyznání, a kteří, dobří katolíci jsouce, nemohli míti na mysli škol bezkonfessijních, anebo dokonce bezbožeckých, alébrž pouze a jedině katolické.

Nuže tedy ať vrátí bezkonfessijní škola všechny příjmy, jež plynou z fondů nadzmněných, dle poměru a počtu katolických obyvatelů k účelům katolických škol, ať zastaví všechny školské přirážky, na stavby škol bezkonfessijních a na platy učitelů, a vrátí budovy školní z peněz katolíků vystavěné a užije všech přirážek k účelům škol konfessionálních a učitelů na těchto školách ustanovených, a zajisté učiní podle práva a spravedlnosti. Při tom, aby se nezdálo, že stát bezkonfessijní jest beze vsí spravedlnosti, jako jest in hypothesi beze vsí konfesse, ať učiní to blahosklonné dovolení: aby sobě zřídili na svou pěst zednáři a liberalističtí mužové školy třeba bezbožecké pro své syny a pro své

dcery, ačli míní stát, že to prospěje monarchickým řádům, ale opak toho činiti a z peněz katolíků bezkonfessijní školy zaváděti, jest více nežli násila a ukrutenství nad Neronovo horší.

Zlatá slova promluvili arcipastýřové naši v okružním listu nadzmíněném: „Škola jest účelem svým k tomu určena, aby rodičům odňala část jejich povinností vzhledem k výchově dítek. A proto jest rodičům neustále žádati, aby dítky jejich ve škole v jejich smyslu t. j. katolicky vychovány byly, tak jak v domě otcovském vychovávány býti mají. Jde li tedy o rodiče katolické, pak škola nemůže a nesmí dítky jinak vychovávat, než ve smyslu rodičů t. j. katolicky Zajisté nebude nikdo popírati, pokračují knížata církevní dále, že i státu na výchově dítek záleží, a proto také své nároky na ni činiti může Rádi připouštíme, že škola za nynější doby bez pomoci státní téměř obejít se nemůže. Ale ať již jsou práva státu na školu jakákoliv, toho práva stát zajisté nemá, aby vychovávat směl katolické dítě v odporu s tužbami a povinnostmi katolických jeho rodičů; takového práva stát nikdy nedokáže a rovněž nemůže si ho bez porušení přirozeného práva rodičů přisvojovati Knížata církevní dokládají: „Proti tomu nelze zajisté po právu a spravedlnosti namítati, že jest vám (t. j. katolíkům) dovoleno, zakládati soukromé školy katolické. Proč pak máte býti nuceni, bráti na sebe dvojnásobné břemeno, jehož nesnesete? Není-li mnohem více slušno a

spravedlivo, aby ti, již školy bezkonfesijní si přejí, sami náklad na ni vedli?“ A věru tak by mělo ve skutečnosti také býti.

VIII.

**Katolíkové i laikové i duchovenstvo, papež, biskupové a kněží žádajíce pro katolický lid katolických škol, zároveň chtějí, aby pravá osvěta a co možná nejhojnější jimi zkvétala a nikoliv aby byla tak zařízena, jako za dáv-
ných dob.**

Na sjezdu učitelův ve Vídni dne 19. února r. 1882. pravil jeden z učitelův, že prý jest učitelstvo proti nábožensko-mravnímu vychování na škole z bázně, aby prý opět nepovstala škola konkordatní. Já jsem jist, že dotčený pan učitel článkův, jež obsahuje konkordát, ani nečetl, ba snad této mezinárodní smlouvy mezi Jeho Svatostí papežem Piem IX. a Jeho Veličenstvem, císařem a králem naším, ani okem neviděl a přece se bojí, aby nepovstala konkordatní škola. Jest to v tomto ohledu s liberalistickými pány učiteli právě tak, jako s našimi liberalistickými advokáty, žurnalisty, s liberalistickými měšťáky a za našich požehnaných dnů s liberalistickými rolníky, kteří lají na Sylabus sv. Otce, svaté paměti Pia IX., ne proto, že by jej byli sami četli a zásady jeho uvážili, ale

proto, že „Neue Freie Presse“, orgán to liberalisticko-zednářských, a našim královstvím a zemím nepřátelských židů, na Syllabus láti a prskati nepřestává; a že lají na Syllabus čeští přívrženci židovského liberalismu v „Národních Listech“. Oni lají na Syllabus, nic nevědouce, že zásady v Syllabu vyrčené, jsou zásadami té pravé, křesťanské lidskosti, že jsou to zásady věhlasného, nyní vládnoucího papeže Lva XIII.; nic nevědouce, že zásady téhož sv. Otce, jimiž hodlá sociální otázku vyřídit ku dobru i dělnictva i jeho chlebodárců, tedyť ku prospěchu lidstva vůbec, jsou zásady odvěké, zásady naší sv. katolické Církve a tak i zásady Syllabu Pia IX., nic nevědouce, že na Syllabus se sápu vydírači lidského pokolení, poněvadž stanoví principie, čelící naproti upírům lidstva, kteří všechny řády křesťanské a všecky ohrady, jimiž bylo chráněno řemeslo, chráněna výživa, chráněn rodinný život, chráněna rodina sama, chráněn člověk méně majetný naproti žravému kapitálu, surovou rukou zničili. Hle, císař Vilém II. sám vyznává ¹⁾ ve slovech řečených k biskupovi z Brügge, že zásady Lva XIII. o řešení sociální otázky jsou také jeho zásadami. Císař mluvil k dotčenému biskupovi po hostině narážeje na adresu, kteráž jemu byla podána od dělnického spolku z města „Ostende“, řka: „Monseigneur, ich bin glücklich, Gelegenheit zu haben, ihnen zu sagen, welche hohe Genugthuung

¹⁾ V r. 1890 v Ostende.

ich empfinde über die Adresse, die ein Arbeiterverein dieser Stadt mir geschickt hat, und ich benütze diesen Umstand, Ihnen zu erklären, dass ich in vollkommener Uebereinstimmung der Ansichten und Principien mit Sr. Heiligkeit Leo XIII. in Sachen der Arbeiterfrage mich befinde.“ Tak mluví císař Vilém II. o principiích Lva XIII. a tedy o principiích katolické Církve ku blahu národů, jsa protestant; není-li to příhana veliká, když lidé, ať žurnalisté, literáti, lékaři, učitelé, a jiní chtějíce slouti katolíky špiní zásady sv. víry, víry to matek, kteréž je přikájely, katolických otců, kteří je živili, a katolíků, kteříž vydržují ústavy, na nichž se vzdělávali! Zdali nemusíme se odvrátiti se zarděním od takovýchto liberalistických mužův, kteřížto plní nevděku na zkáze svého vlastního katolického národa pracují?

Nadzmíněný učitel nechce tedy, aby se dostávalo dítkám katolických rodičů na školách obecných katolického vychování, poněvadž má strach před školou konkordátní, nebo-li před školou, jaká byla, než zednářský liberalismus se jí ujal. Rozumíme-li slovům dotčeného pana učitele, tehdy se bojí, aby snad míra vzdělanosti neklesla, kteréž nyní nabývají dítky na školách bezkonfessijských. Nuže, když již se tak strachuje o vzdělanost, ať zpytuje, zdali má strach jeho pro sebe skutečný důvod. Vyřkl snad kdy který kněz, anebo laik, anebo katolický poslanec na sněmu, anebo na schůzích katolíkův, anebo kdekoliv jinde, že by

sobě katolický lid přál, aby dítky katolické nena-
bývaly co možná nejvíce vědomostí? Či by snad
byl některý vynikající katolík ve spisech a knihách
svých se vyslovil, že sobě přeje, aby na školách
katolických bylo jen tolik vyučováno, jako se dělo
na školách národních před rokem 1848.? Že na
těchto školách se více nevyučovalo, toho vinu ne-
nese Církev, neboť ona i její škola úpěla pod
despotií vlády tehdejší. Patrně tedy, že není pří-
činy k obavě, že by vyučování a vzdělanost utr-
pěly, když by se katolíkům školy jejich vrátily.

Není příčiny k obavě, že by zavedením kon-
fessionální školy vzdělanost se umenšovala, ba
umenšiti musela. Nic není, cožby bylo více ne-
pravdivé. Katolická Církev ví a zná, neboť vzala
ona z úst Spasitelových rozkaz: „Jděte a učte“,
že jest jejím úkolem učiti pravdě. Ona ví, že
pravda skutečně svobodnými učiní nás, ona ví: že
blud jest otcem otroctví. Církev také vyslovila ne-
jednou, že sobě žádá osvěty a vzdělanosti. Kdo by
se chtěl o tom přesvědčiti, ať nahlédne v okružní
listy Pia IX. a zvláště papeže Lva XIII., a pře-
svědčí se makavě, že katolická Církev nechce a
nežádá, aby byl lid ve tmě držán, ale odporuje,
aby byl v bludy zavlečen. Ano my máme na snadě
i výrok jednoho z nejučenějších papežův, Bene-
dikta XIV., který praví: „Nevědomost jest zřídlem
všeho zla“ a doložil: „zvláště u dělníkův“. ¹⁾ Při

¹⁾ Citát z listu věhlasného biskupa Orleanského Mra.
Dupanloup a Gambettovi o škole bezbožecké.

katolické Církvi toho není, aby ona se měnila v tom, že jest vzdělanost katolickému lidu potřebna. Dějiny její z dob nejstarších, z dob středověku a z dob nejnovějších jsou toho důkazem.

Obava tedy, že by osvěta lidu zavedením konfessionální školy úrazu utrpěla, jest bezdůvodna.¹⁾ Ostatně bychom pány liberály a zvláště liberalistické učitele snažně prosili, aby blahosklonně dopustili, bychom se postarali o osvětu dítek svých sami. Budeť ona zajisté hlubší a dokonalejší, nežli kteroužto oni našim dítkám vštěpují.

IX.

Škola bezkonfessijní jest podle slov těch, kdož ji zastávají, výchovou k anarchii.

Účel školy národní jest, jakož bylo svrchu povědíno, vyučování a vychování v duchu rodičův (jedná-li se o katolíky) katolických dále vésti, a dítky vyučovati potřebným vědomostem pozemským, avšak v souladu s vírou svatou, a proto i vyučování u věcech v tomto životě potřebných tak zaříditi, aby i ony byly jako stupni ku věcem

¹⁾ Připouštíme však ochotně, že by barbarská osvěta nevěry zavedením školy konfessionální ovšem utrpěla. Osvěta však nevěreckých barbarů se nehodí pro lidi, alebrž spíše pro dobytčí stádo.

věčným a přispívaly k zakotvení a upevnění nábožensko-mravného života. Zkrátka: Vyučování a vychování na škole tak má býti zařízeno, aby učitel a kněz spolupůsobiti mohli a také působiti ku zdárnému nábožensko-mravnému vychování dětí. Liberalističtí učitelové však na svých schůzích a ve svých odborných časopisech zcela jinak soudí o povolání učitelů a o účelu školy. V jednom jich časopisu čteme,¹⁾ že prý jsou kněží úhlavní nepřátelé pokroku a osvěty, a proto také i moderní školy. Proti kněžím má prý se učitel obrniti; a tak prý bude bojovati za světlo naproti tmě, bude moudrost rozšiřovati a vybaví tou měrou rolníka z pazourů kněžských. On prý (učitel) vyvyšuje dítky na výši času (!!), on prý až k smrti udatný jsa, čelí sběsilým popům; on nezná strachu v boji naproti ultramontanským fanatikům, on prý se vyzná v porážení jejich náhledův!²⁾

Jiný časopis³⁾ vyložil úlohu učitelů a moderní školy takto: „Moderní škola má tu úlohu, aby vybavila mládež a lid z pověry a z předsudků⁴⁾, a aby přivedla lid k lidskosti, k humanismu. Jak

¹⁾ Freie paedagogische Blätter. XIV. 349.

²⁾ Potom že prý u nás nemáme svobodu tisku!

³⁾ Zeitschrift des oberösterreichischen Lehrervereines. VIII. 27. z r. 1876.

⁴⁾ Páni učitelové mluví zde podle vzoru zednářů a jakobínů, u nichž slove naše svatá víra pověrou a předsudkem.

Schiller o Rousseauovi ¹⁾ dí: že činí z křesťanů lidi, tak prý činí i moderní škola v naší vlasti z křesťanů lidi, kdežto prý ta prvější k tomu vychovávala, aby byli lidé křesťany, katolíky. Náboženství buddhistické, víra v bohy u Řeků a Římanů, ano i nevěra tak řečená věku nového může dobře spojena býti s pravou mravností, jako katolická víra anebo kterákoliv křesťanská denominace. ²⁾ A teď se těší tentýž pisatel: „Když bude odchováno pokolení, u něhož nebudou míti místa staré předsudky, pak bude konec penězům za mše, zpovědním grošům atd.

A kdy as nastane tento zlatý věk, jejž tuto slibují liberalističtí, recte bezbožečtí páni učitelové? Pan učitel praví: že k tomu jest zapotřebí ještě dvacet let. Slyšme jenom, co praví tento učitelský světloňoš na schůzi ve Feldsbergu dne 8. března 1888: „Ať jenom do výše zdvihají kollegové korouhev pokroku a osvěcování (Aufklärung) a v tomto čase, v němž moderní škola v největším nebezpečení jest, ať vezdy svědomitě rozšiřují osvětu (a jakou) nejenom ve škole, ale také v obci poučováním svým a příkladem. Nebudou-li rušení konání svém po dvacet let, pak bude zde státi škola moderní jako mocná velebudova na skále,

¹⁾ Tento naturalistický dareba odevzdal své děti domu nalezencův, a nestaral se více o ně.

²⁾ Fanatický učitel tento as sotva kdy srovnával mravnost pravého křesťana s mravností pravého pohana a t. jinak by takových potrhých hlupství byl netlachal.

jízto nebudou moci otrásti brány pekelné ve spojbě s temnými mocnostmi Říma a jejich lstivými přívrženci.“ Při tomto šlechetném fanatismu dotčeného pěstouna (!) katolické mládeže přistupují nám na mysl slova fanatického atheisty Büchnera, kterýžto se kdysi o národní škole v tomtéž rozumu pronesl, než slyšme ho v mateřské řeči jeho, kterouž zajisté slovy svými málo oslavil, když pravil: „In der Volksschule ruht die ganze Zukunft des Staates und der Menschheit; und wer in einem gegebenen Staate sicher sein könnte, das sogenannte Ministerium des Unterrichtes zwanzig oder dreissig Jahre lang in seiner Hand zu haben, der könnte für jede mögliche Aenderung dieses Staates im Sinne der Bildung, der Freiheit und des Fortschritts eingehen.“ Co by neznaboh Büchner rozuměl slovy: vzdělanost, svoboda, pokrok, vědí všichni, kdož znají, že podle Büchnera jest náboženství jako zločin a hřích, následek nevědomosti, a že tentýž zběsilec chce míti školu bez Boha, aby na konec žilo lidstvo vůbec bez Boha jako dobytčí stádo. A tento člověk jest jedním z úhlavních zastavatelů bezkonfessií školy a doufá, že z takovéto školy vyjde pokolení, jak sobě ho anarchický ateismus přeje.

A skutečně má pravdu nepopíratelnou, neboť jako jest a musí býti ateismus, ač by důsledně dbal principií svých, anarchický, tak i škola bezbožecká, aneb i škola bezkonfessií, kteráž, ačby Boha nezapírala, přece všecka náboženská vyznání

zamítá, chtějí býti sama bez vyznání důsledně pracuje k anarchii. My katolíci sobě žádáme, aby dítě ve škole bylo k Bohu vedeno, a ku všem těm ctnostem, kteréž jsou základem míru a pokoje a blaha v rodině, v obci a národě, aby se učilo dítě býti skromným, tichým, pokorným, aby navykalo poslušnosti, a když toho potřeba káže a Bůh velí a zákon jeho i trpělivosti; aby bylo dítě vyučováno ve všech vědomostech, ježto mu v poměrech jeho budoucích, pokud se dají předzvídati, prospěšny býti mohou, avšak aby bylo zároveň poučeno, že jest množství věcí rozumu prostému nedohledných, o jejichžto pravdivosti jenom blázen pochybovati může. Škola moderní však vede dítě již záhy k tomu, aby ničemu nevěřilo, a nic za pravdu nemělo, leč čeho smysly svými může postřehovati, anebo o čem by se samo na své oči přesvědčilo. Této snaze může býti valně nápomocno zvláště vyučování názorné, dítě hravě chápe a je-li takovýto způsob u vyučování **výhradný**, anebo u veliké části své rychle se učí, ale málo přemýšlí, a poněvadž toho názorem množství zachycuje, bývá lehce přesyceno a k domněnce svedeno, že by málo věcí bylo, jichž by nevědělo. Pokračuje-li učitel v názorné této methodě, a ukazuje-li, kterak jedna věc s druhou příčinně souvisí a jedna z druhé vychází, aniž by dovedl, že na konec všechny ty příčiny a věci v Bohu původ svůj mají, anebo když snad i, je-li náhledu Büchnerova, Vogtova, Dittesova a podobných velikánů, tvrdí a

učí, že se původ věcí z věcí samých vysvětluje; zda nepodává tím již učitel sobě svěřené mládeži anarchický náhled, že Boha není? Nevede-li takovéto vyučování k zapírání autority, a zvláště té nejvyšší, to jest autority Boží, a což jest samo sebou spojeno, autority církevní a zajisté také občanské?

Ku zlehčení této autority vede školský zákon sám již tím, že na školách obecních není katecheta ani na roveň postaven s ostatním učitelstvem (teprv novella Jeho Excell. pana ministra Gautsche tomuto bědnému stavu chce odpomoci), ačkoliv je nejen svou důstojností kněžskou, ale také svou vzdělaností zajisté převyšuje. Má zákon školský v sobě zárodek autoritě církevní odporný, a i svatému náboženství, neboť stanoví, že vyučování veškero se strany učitelovy jest nezávislé na vlivu Církve, a tím zároveň o své ujmě dává učitelům výsadu, které dáti žádný stát není oprávněn, aby vyučoval bez ohledu na to, čemu Církev Boží učí. Zdaž není takováto výsada v přímém odporu s autoritou církevní? A zda není to pravdou, že s autoritou církevní hyne také státní? Ó zajisté! Víra křesťanská jest na autoritě založena, jestliže se ta podrývá, nemůže nikdy bez úrazu zůstatí autorita státní.

Má tedy zajisté základ to všecko, čehož očekávají nepřátelé křesťanství a trůnu od školy bezbožecké a od bezkonfessijsní. Oni doufají, že strašné ovoce atheistického, barbarského vychování mládeže na školách moderních se za dvacet let plně do-

staví. Oni nadarmo nedoufají, neboť ovoce takové se již z části dostavilo. Avšak v plné míře ovoce toho náš lid ještě neokouší. Víra sv. a mrav křesťanský se ještě docela nevystěhoval z říše, z obcí a z rodin našich. Ač by nevěra byla zdomácněla v mnohých liberalistických rodinách, život křesťanský, křesťanská uhlazenost se ještě na dobro do vyhnanství nevypudila. Mám zde na mysli výrok železného kancléře, který 9. ledna 1882. v parlamentě Berlínském pokrokářům a liberalistům takto propověděl: „Ich habe gefunden, dass auch in der „Presse“, sowie im Parlamente mein Ausspruch „praktisches Christenthum“ mir manchen Gegner geschaffen hat, dem das Wort „christlich“ unangenehm ist. Aber auch diejenigen, welche an die Offenbarungen des Christenthums nicht mehr glauben, möchte ich daran erinnern, dass die ganzen Begriffe von Moral, Ehre und Mitgefühl, nach denen sie ihre Handlungen in dieser Welt einrichten, doch wesentlich nur die fossilen Ueberreste des Christenthums ihrer Väter sind, die ihre Handlungen unbewusst bestimmen.“ Tak Bismark. Já nejsem zajisté ctitelem Bismarkovým z příčin velmi mnohých. Já uvádím příčiny jen dvě: jeho zákeřnické jednání naproti rakouské monarchii v r. 1866. a jeho spojování se s elementy revolucionářskými, čímž poškodil i monarchii vlasti své a napotom jeho brutální skutky naproti katolíkům; avšak v této věci pravdu pověděl. Ovšem že to není jeho vynález, neboť totéž jsem i já, a zajisté mnoho

jiných pro ten okamžik na paměti mi neutkvělých mužův, pověděl dávno již v jednom spisu svém, že lid náš náležitě nepozná, jaké dobrodiní křesťanství jemu prokázalo a prokazuje, až když i ty zkameněliny křesťanství ve společnosti vyhynou. Ale tehdáž bude as pozdě, nebo Bůh není povinen národům ponechatí dobrodiní, jež byl vtěleným Synem svým pokolení lidskému ohledem na jednotlivce, obce a říše byl prokázal. Shrzený vtělený Bůh odstoupí pak od nevděčné společnosti. Kvetoucí společnost na Východě jest toho důkazem. kteráž když byla shrdla vtěleným Bohem a chtěla sobě ustaviti společnost a societu podle svého názoru, byla opuštěna, a barbarům v pospas odevzdána. Zednáři a jejich pomáhači, liberalističtí mužové a i liberální učitelové chtějí školou bezkonfessií na dobro vyhladiti v societě naší, jak oni praví, předsudky náboženské, naši sv. víru, naši po otcích zděděnou osvětu křesťanskou. Nebezpečná tato hra s nejvyššími zájmy našimi trvá již dosti dlouho, nebezpečí jest za humny. Nechceme-li tedy vydati děti své a rodiny hltavému jicnu zlosynův nevěry, přiložme ruce k dílu. K tomu jest nám na výsost třeba, aby vychovatelný učitelské, tak zvané pedagogia, byly nově upraveny a z nich všecky knihy vyloučeny, jež jsou odporu křesťanské naší víře a osvětě. Já chci ovšem věřiti, že veliká část našich učitelův, ano snad veliká převaha, jest víře katolické nakloněna, chci věřiti, že veliká jejich část také podle víry sv. žije, a naši mládeži, jakož jest

sv. povinnost učitelova, dobrým příkladem předchází. V řečích na veřejných schůzích učitelův a v časopisech jejich shledávám arci opak toho, nenávisť naproti duchovenstvu, naproti článkům naší sv. víry a zejména naproti konfessionální škole; těším se však tím, že zhusta nesmírná většina šlechetných katolíkův zůstává ticha, kdežto malý hlouček odvážných protivníků naplňuje svět křikem svým. Avšak což platna by nám byla většina rozhodná, kdyby se konečně nehnula, aby potopu zkázy na školách svým odporem zamezila?

X.

Nevyhnutelnou tedy jest, aby katolíkové byli za jedno s biskupy svými a aby žádali spolu s nimi, aby škola národní podle těch zásad byla upravena, jak jsou je světlí biskupové ústy Jeho Eminenci pana kardinála Schönborna v komisi panské sněmovny dne 12. března r. 1890. vyslovili.

Za příčinami svrchu naznačenými jest nevyhnutelnou, aby se všickni věrní katolíci seřadili a pevně stáli ku svým biskupům, kteří dne 12. března r. 1890. v komisi panské sněmovny ústy svého předsedy Jeho Eminenci pana kardinála Schönborna vůči školským předlohám pana barona a ministra Gautsche následující prohlášení učinili. „Na základě toho, že vysoká vláda v první schůzi školské komise ze dne 24. února projevila

ochotu, učiniti pokus, aby změně zákona ze dne 14. května r. 1869. a 2. května r. 1883. od vlády za nutnou a žádoucí uznané dán byl takový směr, aby oprávněným nárokům katolické Církve vyhověno bylo, dovolují si podepsaní členové školské komise zároveň jakožto zástupci všech biskupství, zemí a království na říšské radě zastoupených, dotčený směr blíže naznačiti způsobem následujícím: Podle právě uvedených zákonů není dovoleno rodičům neb jich zástupcům ponechávati dítek svých, nebo poručenců bez vyučování, jež předepsáno jest pro veřejné školy obecné (§ 20.). Tím jest většina rodičů, anebo jich zástupců zákonem zavázána, aby svěřili dítky své a poručenice obecným školám (§ 23.). Veřejná obecná škola stává se tím jakousi školou nucenou. Rodičové a jich zástupci mohou dokonce mocí přidržováni býti, aby pečovali o pravidelnou školní návštěvu svých školou povinných dětí. Podepsaní neberouce vůbec zřetele k oprávněnosti závazné školní návštěvy, považují závaznost tuto, jak u nás jest zavedena, za snesitelnou a přístupnou jen tehdy, když se jí neubírá katolíkům práva na nejvyšší a státním zákonem zaručenou svobodu svědomí a víry. Takové zkrácení nastává beze vší pochyby však, činí-li se zástupcům katolických školou povinných dětí nemožným, aby jim veřejnou obecnou školou popřáli mohli takového vzdělání a vychování, jakž toho žádají zásady jejich víry a jejich svědomí, a ukládá-li se jim, aby opět a

opět pozdvihovali hlasů svých za zavedení katolického směru na školách obecných. Vědomí, že poctivě snášejí všechna školní a veřejná břemena, hlasům jejich dodávati musí váhy tím větší. Než měrou ještě větší jsou biskupové zavázáni, aby se domáhali takového zřízení ve veřejné obecné škole, jako škole závazné ve prospěch učení Kristova jim svěřeného, aby děti nejenom v předmětech školního vzdělání, nýbrž i dle nezměnitelných zásad sv. jich víry nábožensky a mravně vychovávány byly, a opatřovány nejen potřebnými vědomostmi pro další vzdělání a časný život, nýbrž aby také schopny byly chápati své určení pro věčnost, aby tak byl dán základ ku výchování v pravdě zdatných lidí, a členů státní a církevní obce. Dle této své povinnosti nemohou podepsaní jinak, než žádati pro katolické děti katolické veřejné školy, a tuto svou žádost v následujících odstavcích blíže naznačiti.

1. Veřejné školy budtež tak zřízeny, aby katolickým dětem umožněno bylo, školy ty navštěvovati z pravidla, anižby přicházely ve styk s dětmi jiných vyznání.

2. Učitelé na katolických veřejných školách obecných budtež vesměs katolíky, a nechť vzdělávání jsou na katolických učitelských ústavech, a nechť zjednávají sobě

také schopnost ku vyučování v katolickém náboženství.

3. Při ustanovování učitelů na katolických veřejných školách obecných budiž orgánům katolické Církve vyhrazen vliv takový, jakého potřebí, aby jim bylo možno, přesvědčiti se o případné způsobilosti kandidáta, který ustanoven býti má.

4. Vyučování náboženství na těchto školách budiž za pomoci učitele rozšířeno, a vyučování toto, učební rozvrhy, jakož i veškeré učební a naučné prostředky budtež tak zřízeny, aby se v nich nejen nic nevyskytovalo, což by dítek katolických pohoršiti mohlo, nýbrž aby vše v jednotném vztahu v katolické škole zachováno bylo. Co se týče dozoru katolických veřejných škol obecných, a učitelských ústavů, budiž Církvi umožněno, aby pečovatimohla a chrániti svou konfessionální povahu svými řádně ustanovenými orgány ve všech směrech způsobem vydatným.

Konečně prohlašují podepsaní, anižby se pou-

šťeli v obor politických úvah, že jsou hotovi v příčině učiněných požadavků s kompetentními faktory dále vyjednávat.

Ve Vídni, dne 12 března 1890.

František kardinál, hrabě **Schönborn**.

Jan Zwenger, kníže biskup ; **Jak. Missia**, kníže biskup.

Až dotud neodpověděla vláda na tento projev našich nejdůstojnějších arcipastýřů. Dejž Bůh, aby odpověď ta byla katolickému školství příznivá. Doufejme, že se tak stane. Vždyť jest nebezpečí blízké. Zatím seřaďme se my katolíci kolem svých biskupů, a konejme svou povinnost volbou prostředků, kteréž k tomu kýženému cíli vedou. K tomu zajisté náleží i volba takového poslance, kterýby znal oceniti pro naše doby převelikou cenu konfessionální školy, a jsa sám upřímným katolíkem se také vší silou zasadil o to, aby zákonodárství školské, které naše svědomí obtěžuje, a na nás oběti téměř nesnesitelné vymáhá, bylo opraveno, čili jinak, aby bylo v soulad uvedeno s účelem školy, o němž tentýž zákon dí: *že jest cílem školy nábožensky a mravně vychováti děti*.

Uplyne snad do opravy školství našeho ještě mnoho vody. Za tím se katolické školy domáhejme: neboť nám náleží školy konfessijsní po právu historickém, přirozeném a Božském, a proto nám musí býti vráceny, ale zároveň budme pilní dozoru nad školou, na bedlivé stráži jsouce, jaké náhledy

děti naše ze školy přinášejí. Otcové a matky katolické jsou nesesaditelnými inspektory škol. Takou měrou se bude také kaziti zpupná zvůle liberalistických učitelů, jejichžto pýcha dosahuje již vrchole, když na se přitahují právo, odsuzovati na schůzích svých i své vlastní biskupy, jakož se stalo nejnověji v Žatci ¹⁾ a Krnově. Doufejme, že se naši učitelé této nadutosti a hlouposti vystříhají, hráti sobě na velmoc šestou, a že nebudou kaceřovati těch, kteří dle své povinnosti se domáhají katolických škol, jakož jest to i povinnost každého katolického křesťana, a zajisté také každého poctivého učitele, kterýž se přiznává ku katolické víře.

Závěrek.

Všecky konfesse zavrhuji školy bezbožecké a bezkonfesijské, ano liberalističtí tatíkové jim nedůvěřují. Protož buďtež nám katolické školy vráceny.

Důvěřujeme pevně v spravedlnost jednoho každého poctivého učitele, že nebude zazlívati nám, kteřížto se domáháme pro dítky katolické

¹⁾ J. M. šlechetný a horlivý pan biskup Litoměřický, dotýkaje se usnešení liberálních učitelů v Žatci, navrhuje je se vsí autoritou apoštolského biskupa, a vyhláší, že usnešení jejich jest v přímém odporu se zásadami episkopatu vyslovenými v nadzminěné encyklice rakouských biskupů. A to právem: neboť dotčení páni učitelé opovažují se říci, že leží v zájmu Rakouska, aby dítky podle náboženství rozdělovány nebyly, .. aby za učitele byli ustanovováni mužové, kteří prokážou svou spůsobilost jen v ohledu vědeckém, a nikoliv v ohledu jiném.“

v našich nesmírnou většinou katolických zemích také katolických škol.

My si žádáme pro katolické dívky katolických škol, poněvadž jest povinností naší, aby dítkám našim, dítkám to přijatým nebeského našeho Otce, víra svatá byla zachována, neboť máme pevné přesvědčení, že jest ona z Boha poslá, a že jest byla zázraky osvědčena, a že se jimi stále osvědčuje. My víme, že dobré vedení a vychování křesťanské jenom na základě sv. víry jest zabezpečeno. Odtud také všichni ti, jimž skutečně a opravdivě záleželo na zdatném vychování, vždy a všude sobě žádali konfesionální školy.

Jakož známo jest, jsou v americkém soustátí školy tak zvané státní, přístupné dítkám všech vyznání, a však rodičové opravdu křesťanští, ať již jsou jakéhokoliv vyznání, neposílají dětí svých do těchto škol. Školy státní slouží pouze rodičům bezbožeckým. Nucená škola jest v této zemi svobodné věci naprosto neznámou, a proto jest protizákonné, hnáti děti rodičův do těchto škol. Ony zajisté nejsou oblíbeny, ale předmětem nevole při všech, kdož milují křesťanské vyučování a vychování. Vůči těmto školám státním, a vůči nebezpečenství, že by snad někteří rodičové křesťanští z nedostatku škol konfesionálních, toužíce po vyučování pro své dívky, neposílali jich do škol bezbožeckých, píše biskup dr. Gilmour ve svém biskupském poslání takto: „Co máme činiti? Máme snad ruce složit v klín, a nečinně

ku zlu přihlížeti? Mají snad naše děti v temnostech nevědomosti odrůstati, a na dráze života zahynouti? Snad že je máme svěřiti školám státním, v nichžto nejen jejich víra, ale také jejich ctnost v nebezpečenství ubíhá? Nikoliv! Stokráte nikoliv! Stavme raději školy katolické, vydržujme je, a snažme se, aby byly i jinak na stejné výši se školami státními, a to jest zajisté naší povinností a naším úkolem. Příkazuji tedy slavně, aby každá fara svoji školu měla, a zavazuji přísně každého katolíka diecése své, aby dítky své katolickým školám svěřoval.“

A však kdožby o tom pochyboval, že katoličtí biskupové, katoličtí kněží, a všickni věrní katolíci sobě žádají, aby katolické dítky po katolicku byly vyučovány a vedeny, a že jsou přesvědčeni, že jenom tímto způsobem jim bude zachována svatá víra, a že jenom tímto způsobem lze doufati, že budou dítkami šlechetnými, zdárnými a ctnostnými? Vizme však, jaké as mají přesvědčení konfesse, kteréž nejsou za jedno s katolickou Církví, a neposlouchají hlasu viditelné hlavy její. Lord Salisbury řečnil (v r. 1890) v Newportu o školství, a při tom se o konfessionalitě školy takto vyjádřil: „Žádám sobě, aby jedenkaždý, aťby již ku kterékoliv církvi

a sektě se přiznával, byl s to, dáti své dítky vychovati u svém náboženství, a zamítám, aby ony připuzovány byly, choditi do škol bezkonfessijních, a tam přijímati vyučování domnělého náboženství všeobecného; (jakéhož sobě u nás i Dittes přál, a jeho bezbožeční přívrženci). V podstatě vyučování v náboženství leží již, aby učitel věřil tomu, čemu vyučuje, a že podává žákům svým celé poslání náboženské pravdy, jakož ji sám byl přijal. Jestliže nemá žák přesvědčení o tom, že jest učitel k němu upřímný, nebude moci mezi nimi žádná sympathie vzniknouti, a vyučování v náboženství stane se fraškou, ano i klamem. Chci tedy, aby měly všechny konfesse, křesťanské... plnou svobodu, vyučovati dáti své dítky ve všech těch věcech, kteréž považují za hluboké pravdy křesťanské. V čase nejnovějším mnoho se mluvilo (a psalo), snad až příliš mnoho o zločinech, o hříších, o bídách, a o věcech, kterýchž byti jen po jmenovati zabraňuje stud. Slyšeli jsme mluviti o mravní hnilobě, o níž se nám téměř ani ve snách nezdálo. Jsou lidé, kteří ve své zpozdilosti na zákonodárství žádají, aby ono naproti tomuto

zlu vynalezlo na jisto působící lék. Není nám dáno prostředku léčivého, a to jistého, leč jen vychování dítek u víře křesťanské.“

Tak anglikán lord Salisbury; a podle tohoto svého přesvědčení napomíná posluchačů svých, aby pevně drželi državu sv. víry své, a aby pevně stáli za právo své, aby byly vychovávány děti jejich podle zásad křesťanských, a aby nebylo dáno místa theorii, kteráž sobě žádá, aby vyučování a vychovávání veškero bylo laisováno, t. j. aby se staly školy beze vší konfesse, anebo, což téměř jedno jest, aby se staly bezbožeckými.

Všickni protestanti, kteříž ještě věří, že jest křesťanské náboženství Božského původu, žádají i u nás v Rakousku nejenom, aby byly národní jejich školy konfessionální, ale také aby byly za zveřejné prohlášeny, ač, jakož bylo dotčeno, jejich školám nebylo ani v nejmenším ublíženo zákonem školským. Naši Luterani a Helveti nemají ani té nejmenší příčiny, aby sobě stěžovali na zkrácení, a kdyby jim bylo ukřivděno v právech jejich na výchovu dítek na školách národních, za jisté žeby toho ani okamžik nestrpěli.

Všecky konfesse křesťanské žádají sobě škol náboženských, aby dítky byly vyučovány a vedeny, jak tomu velí vyznání jejich, a tak se to má také se židy. Židovští učitelové zadali v Porýnsku na ministra vyučování prosby, aby jejich školy soukromé byly prohlášeny za veřejné, t. j. aby jsouce veřejné byly také vydržovány na útraty veřejné,

a aby učitelé židovští měli nároky na výslužbu. Ministr je vyslyšel. Avšak učitelové tito, chtějící býti učiteli veřejnými, nežadali nikolivěk konfessionální známky škol svých. Učitel židovský Beuschmeier píše ve svém časopisu „Israelit“: „Škola bez konfessionní zdá se nám býti takovým netvorem, jako škola simultanní, kteráž právě se smrtí zápasí. Ať by se žvástalo cokoliv o lidskosti, lásce k bližnímu, o bratrství, každý má své víře věren býti, do hloubky ji znáti a podle zásad jejich dobré konati. Tou příčinou zařídí učitel židovský jinak vyučování své, nežli jeho křesťanský kollega... My musíme k tomu se snažiti, aby nám byly židovské školy zachovány*).

Na celém povrchu zemském žádají sobě všechny křesťanské konfesse, aby měly pro své děti školy, na nichžby byly vychovávány podle zásad víry jejich: kdo může tedy kaceřovati katolíky, a zvláště který poctivý učitel mohl by za zlé jim mít, žádají-li sobě, aby i jejich děti byly vyučovány a vychovávány podle zásad svaté katolické víry?

Žádáme sobě konfessionálních škol pro své děti, poněvadž jsme přesvědčeni, že jenom takové škole můžeme je s dobrým svědomím svěřovati, a

*) Stoeckrův časopis „Volk“ z r. 1890.

že víme, že jenom takovou skolou možno zachovati sv. víru jejich, a je pro nebe, ale také ku radosti rodičů odchovávatí.

V zájmu křesťanské rodiny své žádají tedy rodičové katoličtí škol konfessionálních, neboť vidí na své oči, že nynější škola bezkonfessijní nevyhovuje, a že nedobré ovoce vydává. Jak jest známo, bezbožecká škola vzala původ z Francie, a jaké ovoce tam přináší? Já nechci nikoliv zde připomínati, že škola taková vrací děti rodičům svým o víru sv. oloupené, neposlušné, nepodajné, vzdorné, zvyklé jednati o své vůli, žádnému se dobrovolně nepodrobiti, a jednati podle mravouky bezbožecké, kteráž Boha zamítá, žádných zákonů tudíž od něho nepřijímá, a kteráž je naučila, že člověk sám sobě jest zákonodárcem, t. j. že může žíti, jakož sám sobě uloží, a jak prospěch jeho káže. Nechci nikterak o tom se zmiňovati, že páší tamtéž děti sotva škoie odrostlé, té bezbožecké, kterouž navštěvovaly, nepravosti, až vlasy vzhůru vstávají, ale jedné okolnosti nechci pominouti, kteráž jediná důstatečna jest, aby každého, kdož přesvědčen býti chce, přesvědčila, že škola novomodní, bezbožecká, bezkonfessijní jest ve svém ovoci hrozna, lidské společnosti nebezpečna, lidožravá. Dějeť se před očima našima něco od věků neslýchaného, a to jest samovražda dítek. Od roku 1875.—1877. v nichžto ještě bylo náboženství na školách státních přednášeno, napočteno bylo ve Francii samovražd, spáchaných od dětí, mladších

šestnácti let 141; tedy průměrem ročně 47. Od roku 1885—1887. (bylo to po roce 1882., kdež dne 28. března 1882. zákon laisační působiti začali) čítáno již 200 samovražd od dětí spáchaných, tedy průměrem za rok $66\frac{2}{3}$. Kdož by tedy, chtěje viděti, neodvrátil se od důmněnky, že by škola bezbožecká mohla býti na prospěch národů patře na své oči takovéto hrozné ovoce školského, bezbožeckého vychování? Avšak řekne se nám: U nás nejsou školy bezbožecké, ale pouze bezkonfessijní, a protož nelze našim školám totéž ovoce přiřknouti, jež přináší škola laisovaná čili bezbožecká. Než čím vlastně se liší bezkonfessijní škola od bezbožecké? Ve škole bezbožecké vyučuje učitel bez ohledu na Boha, a ve škole bezkonfessijní bez ohledu na náboženské konfesse, jaký tu jest rozdíl mezi oběma? Jak se mi zdá, téměř prazádný anebo vůbec žádný.

Francouzský ministr Bert vydal pro školy národní čítanku a v té se čte: „Co jest Bůh? Odp. O tom nevíme ničehož. Upíráte jsoucnost Boží? Neupíráme, ale také v ní nevěříme. Nevíme jednoduše, co to jest, co slovo Bůh znamená. Neuznáváte tedy nad sebou žádné vyšší bytosti? K čemu také? Dokažte nám její nezbytnost. Ukažte nám ji Nepotřebujeme se v životě zabývati ani vyšším principem, aniž první příčinou, aniž posledním určením.“ Tak se vyučuje na školách bezbožeckých ve Francii, a u nás? V čítankách našich jest všecko vyloučeno a vymítěno, což by

na Boha, na Pána Ježíše, na Rodičku Boží dětskou mysl upamatovalo, jako by věčný Bůh byl odstraněn ze světa a vyhostěn, vyhnán a vyloučen a s nebes stržen, poněvadž se tak zalíbilo všemohoucímu Hasnerovskému zákonu ustanoviti: že učitelstvo není vázáno ve svém vyučování žádnou konfessí náboženskou. Jaký tu jest rozdíl mezi Hasnerovským zákonem a čítankou, kterouž doporučil bezbožec Bert francouzským školám státním? Zda nevydal i Hasner, ač nepřímě, dogmatický dekret svým zákonem školským, že vlastně náboženství vůbec jest pouhým souborem mínění, a že tudíž nemá býti vázán učitel důmněnkami náboženskými?

Kdož by se tedy divil, že škola Hasnerovská vydává podobné ovoce, jako laisovaná francouzská? Či nečteme i z našich krajů, že dítky sotva škole odrostlé, ano ještě školáci a školačky sobě život berou za příčinami malichernými? Bylo to kdy u nás slýcháno? Není-liž tímto úkazem již důkaz proveden, že jest moderní vychování školské na zásadách nezdravých založeno? Není-liž tu důkaz proveden, že dítky na školách zhusta ztrácejí víru v nesmrtelnost duše a v Boha spravedlivého soudce? Není-liž tu důkaz proveden, že děti nejsou na školách našich vedeny ku křesťanské statečnosti, alébrž spíše ku vzdorovitosti, netrpělivosti a následovně ku zbabělosti? Či není důkazem zbabělosti, když sobě člověk život bere, pozbýváje zmužilosti a statečnosti, aby nad sebou vítězil

vůči věcem, kteréž vzdorují jeho vůli? A kdož kdy čítal. aby dívky školní anebo sotva škoie odrostlé se srocovaly v bandy zlodějské a zákeřnické, jakož zhusta čítáme v novinách? Či snad tyto věci nejsou na očích všech? Ale k čemu dalších slov k důkazu, že ovoce Hasnerovské školy jest pro všechny rodiče katolické převelmi trpké, ježto sami učitelové, i ti liberalističtí, bezděky přinášejí důkazy, že jest soustava Hasnerovské školy vadna, usnášejíce se na svých schůzích, aby pro nezbedné děti byly stavěny polepšovny na útraty katolických národů, kteří se nadáli, že škola tak drahá o sobě již, bude jim odchovávatí dívky zdárné. Ale jak by bylo možná, aby bezkonfessijní škola mohla odchovávatí karaktery a vlévati křesťanskou statečnost v duši dítek, ježto soustava, na níž spo-
léhá, jest plná odporů? Zákon školský praví: že účel školy jest nábožensko-mravné vychování, a při tom zřejmě vyslovuje, že za učitele mohou býti dosazeni lidé vyznání náboženského jakéhokoliv, a že vyučování není závislé na náboženství; který as divotvorec by byl s to, na takovémto základě vychovávatí dívky nábožensky mravně? Zákon školský, jak jej Hasner národům vypracoval, má trhliny, které se nedají ničím zacetiti.

Což tedy divu, že katoličtí národové se nasýtíli tou domnělou osvětou, kterou podává dítkám tak zvaná bezkonfessijní škola a že úsilovně na to naléhají, a vedle své povinnosti naléhati musí, aby jim byly školy konfessionální vráceny? Oni žá-

dají sobě škol konfessionálních, vidouce, že i liberalističtí mužové, kteří u veřejnosti, ano i na sněmích, jako zákonodárci, ano dokonce jako ministři, za školu bezbožeckou anebo bezkonfessiijní se přimlouvali, anebo ji také jako morovou ránu na katolické národy úvalují; soukromým jednáním svým ji zavrhuji. Ve sněmovně italské tvrdil jeden poslanec v r. 1875., že větší díl jeho kolegů dává syny své na vychování řeholníkům, liberal Mas-sari dokonce jesuitům. Liberal Favre nesvěřil svých dcer bezbožeckým školám, alébrž dal je na výchovu do kláštera jeptiškám. A katolíci by měli tak nemoudře jednati a své děti bezbožeckým školám svěřovati?

Katoličtí národové sobě žádají škol konfessionálních, neboť jsou přesvědčeni, že školy takové jsou zárukou skutečného, opravdivého patriotismu a obětovnosti za vlast a krále a za národ. Nebuďme slepí a prohlédněme a vizme ty rejdy zednářů ¹⁾ a jejich liberalistických pohůnků zvláště v zemích katolických. Liberalističtí zednáři se tím netají, že chtějí všechny dosavadní řády povaliti, a všechny monarchie zničiti. Odpůrkyní jejich největší a nejsilnější, jak sami vyznávají, jest papežství, katolická církev, katolická víra, toho obra chtějí nejprve překonati. Odtud také to zimničné

¹⁾ Každý zednář jest kosmopolita a proto rád obětuje i národnost, i historická práva rodu svého, třeba za fajfku tabáku, jen když získá svoboda myšlení, jak filosof z Padařova a jeho věrní navrhuji.

snažení, aby byly Francie, Španělsko, Portugalsko a Italie o sv. víru bezbožeckými školami oloupeny, a podobná snaha byla a jest i v monarchii naší. S věrou katolickou vyhyne, jak jsou ti světoborci přesvědčeni, láska k vlasti, k monarchii, obětovnost za národ a pak bude jisté zaniknutí monarchií všech. Odčinění sekt akatolických a jejich subjektivního křesťanství bude pak pouhou hračkou, jak zřejmě píše bezbožecký filosof Hartmann. Nám však katolíkům záleží na tom, aby se zachovaly křesťanské řády, my jsme zvyklí milovati vlast a národ z důvodů vyšších, než které může mít člověk bez víry, člověk bez Boha. Katolická víra, a vychování po katolicku jest zárukou trvání katolických národů a jejich řádu. Když arcivévoda Albrecht dne 7. října r. 1887. navštívil Kalksburg, oslovil jej tamní chovanec, hrabě Deym, děkoval za čest návštěvy jeho a slíbil jménem všech, že chtějí věrně státi k heslu: „Za Boha, císaře a vlast.“ Arcivévoda odpověděl: „Buďtež jenom dobrými křesťany a dobrými katolíky, pak budete také dobrými vlastenci (Patrioten), neboť pravá láska k náboženství (Religiositaet) a pravá láska k národu jdou vespolečně.“ A tak jest tomu skutečně.

Železný Bismark pravil jedenkrát: „Romanští národové přežili se, a nalézají se v dekadenci. Jediný živel zbyl jim, jenž jim životní síly dodává.... a to jest katolicismus, až bude ten pře-

možen, pak i latinští rodové vymrou.“ Tak Bismark, a pravdu pověděl. Co však vůči tomu by as řekl o skrovném nárůdku českém, který jest tolika nepřátely obklopen? Český národ jedenkráté již rušil základy trvání svého, když jda za Johnem Viklifem podvracel katolické řády, jimiž právě on vynikl nade všecky sousedy své ve věku XIV. Bohužel u nás se až dotud málo o této věci zkoumalo. Zrada na katolických rádech a nikoliv hierarchie katolická, jak zhloupa, anebo ze zloby tvrdívá jeden žvástavý poslanec, pohrobila národ náš. Máme snad zbaběle mlčeti, když za nynějších dob se podrývá křesťanství veškero a katolické náboženství veškero, a když liberalismus hodlá školou odervati dítky naší svaté víře, našemu katolickému národu, naší vlasti a našemu katolickému císaři a králi? To budiž od nás daleko vzdáleno, a proto voláme, aby nám učiněno bylo po právu a spravedlnosti: Vraťte nám odeřvané katolické školy! Pryč s liberalismem, tím škůdcem národů všech, pryč s jeho liberalistickými školami!

